

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

Яцишин М.М.

Історія держави і права України

Робоча навчальна програма

Луцьк
2011

УДК 34(477)(091)(073)
ББК 67.3(4УКР)р30-2
Р 58

*Рекомендовано до друку методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 1 від 22 вересня 2010р.)*

Рецензенти:

Гаврилюк С.В. – професор, доктор історичних наук, проректор з навчальної роботи ВНУ імені Лесі Українки

Юхимюк О. М. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНУ імені Лесі Українки

Розробник: Яцишин М. М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави та права ВНУ імені Лесі Українки

Р 58 Історія держави і права України: робоча навч. прогр. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 62 с.

Робоча навчальна програма курсу містить тематичний план змістових модулів, орієнтований перелік питань до семінарських занять і підсумкового контролю, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, рекомендовану літературу й інтернет-ресурси.

УДК 34(477)(091)(073)
ББК 67.3(4УКР)р30-2

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

“Історія держави і права України”

1. Опис навчального курсу

Напрямок, спеціальність освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Напрямок підготовки: <i>0601 право</i></p> <p>Спеціальність: <i>6.060100 правознавство</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>4 кредити</i></p> <p>Загальна кількість годин: <i>144 год.</i></p> <p>Тип курсу: <i>обов'язковий</i></p> <p>Рік підготовки: <i>1</i></p> <p>Семестр: <i>1</i></p> <p>Лекції: <i>38 год.</i></p> <p>Семінари: <i>32 год.</i></p> <p>Самостійна робота: <i>34 год.</i></p> <p>Індивідуальна робота: <i>40 год.</i></p> <p>Модулів: <i>2</i></p> <p>Змістових модулів: <i>2</i></p> <p>Вид контролю: <i>екзамен (усний)</i></p>

2. Пояснювальна записка

Історія держави і права України є фундаментальною юридичною навчальною дисципліною. Вона входить до основних навчальних курсів, що становлять невід'ємну частину і необхідний елемент вищої юридичної освіти. Вивчення історії держави і права України тісно пов'язано із знаннями з теорії держави і права, історії держави і права зарубіжних країн, історії політичних і правових вчень, історичних аспектів конституційного права України та інших галузей права, а також суміжних історичних, політологічних та інших галузей права.

Мета даного навчального курсу – формування у студентів першого курсу юридичного факультету цілісних уявлень про виникнення державно-правових явищ у народів, що населяли територію, яка зараз є державною територією України та становлення державності Українського народу з тим, щоб використати одержані знання для глибокого осмислення історичних процесів розвитку держави і права, становлення національної правосвідомості народу та використання історичного досвіду у розбудові незалежної, суверенної, демократичної, соціальної та правової Української держави; опанування інструментарієм науки історії держави і права України, вивчення загальних закономірностей виникнення і розвитку держави і права України, починаючи з давніх часів і завершуючи сучасним періодом розбудови держави та формування її правової системи.

Завдання курсу – надати можливість майбутнім юристам оволодіти спеціальними методами дослідження проблем розвитку держави і права до яких належать історико-правовий та метод правового аналізу та порівняння; показати зародження та розвиток державно-правових інститутів у різних народів, що проживали на території України у різні часи; загальні закономірності виникнення та реалізації різних вчень про державу і право на території України; перешкоди і проблеми, які виникали на шляху будівництва української державності та становлення національної системи права; навчити студентів використовувати історичний досвід української держави і права у

практичній діяльності; аналізувати правові акти та інші документи, а також самостійно робити правильні прогнози розвитку суспільного і державного життя України на основі історико-правових знань. Це визначає основоположне місце історії держави і права України серед інших юридичних дисциплін.

Вимоги до знань і умінь студентів

Студенти повинні **знати**: основні закономірності розвитку держави і права України; стан основних проблем науки історії держави і права України; предмет і метод навчальної дисципліни та науки історії держави і права України; суспільний лад на різних етапах становлення української державності; систему органів влади й управління, суду на території сучасної України, починаючи з VI століття і до наших днів; джерела права України; перешкоди і проблеми, які виникають на шляху будівництва української державності; історію кодифікації права України.

Уміти використовувати історичний досвід української держави і права у практичній професійній діяльності; використовувати принцип історизму в аналізі суспільних та державно-правових процесів, що відбуваються в Україні, а також у враховувати історичні аспекти при аналізі та використанні правових актів; самостійно робити науково-обґрунтовані прогнози розвитку суспільно-політичного та державно-правового життя України на основі історико-правових знань.

Програма містить тематику і плани курсу лекцій, семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, список рекомендованої літератури з урахуванням наявності книг у бібліотеках м. Луцька.

3. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тематика змістових модулів	Кількість годин, віднесених на:			
	лекції	семінарські заняття	самостійну роботу	індивідуальну роботу
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Державно-правовий розвиток на українських землях (середина I тисячоліття нашої ери – початок XX ст.)				
Тема 1. Предмет, періодизація, історіографія курсу “Історія держави і права України”	1	2	2	2
Тема 2. Стародавні держави і право на території Північного Причорномор’я і Приазов’я Скіфська рабовласницька держава і право	1	2		2
Тема 3. Ранньофеодальна держава Київська Русь	2	2	2	2
Тема 4. Право Київської Русі	2	2	2	2
Тема 5. Галицько-Волинська держава та її право	2	2		2
Тема 6. Литовсько-Руська держава та її право	2	2	2	2
Тема 7. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Речі Посполитої	2	2	2	2
Тема 8. Запорозька Січ: військово-адміністративний устрій та право	2	2	2	2
Тема 9. Держава і право Гетьманщини	2	2	2	2
Тема 10. Суспільно-політичний устрій і право на українських землях у складі імперій	2	2	2	2
Змістовий модуль 2. Державно-правовий розвиток на українських землях (початок XX ст. – початок XXI ст.)				
Тема 11. Державний лад і право Української Народної Республіки	2		2	2
Тема 12. Держава і право за гетьманату П. Скоропадського	2	2	2	2
Тема 13. УНР часів Директорії та її право	2		2	2
Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка та її право	2	2	2	2
Тема 15. Утворення радянської держави і права в Україні. Радянська державність і право в Україні у 20-30-х роках XX ст.	2	2	2	2
Тема 16. Держава і право України у роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)	2		2	2

Тема 17. Державно-правове будівництво в УРСР у повоєнні роки та у період десталінізації (1945 – перша половина 1960 рр.)	2	2		2
Тема 18. Держава і право України в період “застою” (середина 1960-х — середина 1980-х років)	2	2	2	2
Тема 19. Державно-правовий розвиток України в період перебудови (1985-1991 рр.)	2		2	2
Тема 20. Держава і право України на сучасному етапі (1991-2006 рр.)	2	2	2	2
Всього годин	38	32	34	40

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Державно-правовий розвиток на українських землях (середина I тисячоліття нашої ери – початок XX ст.)

Тема 1. Предмет, періодизація, історіографія курсу “Історія держави і права України” **– 7 год**

1. Предмет та завдання курсу.
2. Періодизація курсу.
3. Історіографія курсу.

Тема 2. Стародавні держави і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я **– 5 год.**

1. Скіфська рабовласницька держава і право.
2. Рабовласницькі міста-держави Північного Причорномор'я та їх право.
3. Боспорське царство та його право.

Тема 3. Ранньофеодальна держава Київська Русь **– 6 год.**

1. Формування і розвиток Давньоруської держави.
2. Суспільний лад.
3. Державний устрій.

Тема 4. Право Київської Русі – 8 год.

1. Джерела давньоруського права.
2. Руська правда – видатна пам'ятка давньоруського права.
3. Характерні риси давньоруського права.

Тема 5. Галицько-Волинська держава та її право – 6 год.

1. Утворення й історична доля Галицько-Волинського князівства.
2. Особливості суспільного ладу та державного устрою.
3. Риси права.

Тема 6. Литовсько-Руська держава та її право – 8 год.

1. Формування Литовсько-Руської держави. Польсько-Литовські унії.
2. Суспільний устрій.
3. Державний лад.
4. Джерела та характерні риси права.

Тема 7. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Речі Посполитої – 8 год.

1. Суспільний устрій.
2. Органи влади й управління.
3. Основні риси права.

Тема 8. Запорозька Січ: військово-адміністративний устрій та право – 8 год.

1. Запорозька Січ у козацькому державотворенні.
2. Військово-адміністративний устрій.
3. Право.

Тема 9. Держава і право Гетьманщини – 8 год.

1. Створення української національної держави. Переяславсько-Московська

- угода (1564 р.).
2. Суспільний лад.
 3. Органи автономної влади й управління.
 4. Право.

Тема 10. Суспільно-політичний устрій і право на українських землях у складі імперій – 8 год.

1. Суспільний устрій на українських землях у складі Російської імперії.
2. Російські органи влади й управління на українських землях.
3. Судова система на українських землях у складі Російської імперії.
4. Право на українських землях у складі Російської імперії.
5. Суспільно-політичний устрій і право в Галичині, на Північній Буковині та Закарпатті.

Змістовий модуль 2. Державно-правовий розвиток на українських землях (початок XX ст. – початок XXI ст.)

Тема 11. Державний лад і право Української Народної Республіки – 6 год.

1. Утворення Центральної Ради. Державне будівництво УНР.
2. Формування права УНР.

Тема 12. Держава і право за гетьманату П. Скоропадського – 8 год.

1. Формування держави.
2. Законодавча діяльність.

Тема 13. УНР часів Директорії та її право – 6 год.

1. Державне будівництво.
2. Риси права.

Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка та її право – 8 год.

1. Державне будівництво.
2. Законодавство ЗУНР.

Тема 15. Утворення радянської держави і права в Україні. Радянська державність і право в Україні у 20-30-х роках ХХ ст. – 8 год.

1. Становлення радянської влади в Україні.
2. Становлення органів захисту радянської влади.
3. Формування основ радянського права.
4. Утворення Союзу РСР. Зміни в державному статусі УСРР.
5. Державний устрій УСРР у 20-30-ті роки.
6. Судові та правоохоронні органи.
7. Перша кодифікація радянського права в Україні.
8. Конституційне та надзвичайне законодавство 30-х років.

Тема 16. Держава і право України у роки Другої світової війни (1939-1945 рр.) – 6 год.

1. Приєднання Західної Волині, Східної Галичини, Північної Буковини та частини Бессарабії до складу УРСР.
2. Перебудова органів влади й управління в роки Великої Вітчизняної війни
3. Окупаційний режим. Спроби національно-державного будівництва. Рух опору.
4. Риси права.

Тема 17. Державно-правове будівництво в УРСР у повоснні роки та у період десталінізації (1945 – перша половина 1960 рр.) – 6 год.

1. Державний лад.
2. Реформування судових і правоохоронних органів.
3. Зміни в законодавстві.

Тема 18. Держава і право України в період “застою” (середина 1960-х – середина 1980-х років) – 8 год.

1. Органи влади й управління.
2. Судові та правоохоронні органи.
3. Риси права.

Тема 19. Державно-правовий розвиток України в період перебудови (1985-1991 рр.) – 6 год.

1. Перебудова. Зміни у державному статусі Української РСР
2. Зміни у законодавстві

Тема 20. Держава і право України на сучасному етапі (1991-2006 рр.) – 8 год.

1. Розбудова незалежної Української держави.
2. Конституційний процес. Конституція України 1996 р. Конституційна реформа.
3. Судові та правоохоронні органи. Судова реформа.
4. Реформування законодавства. Розвиток галузей права.

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Методичні поради:

Готуючись до семінарських занять використовуйте рекомендовану літературу подану в п.8 Програми (як основну) та вказану до кожного семінарського заняття окремо. Крім того слід опрацьовувати нові надходження періодичних видань (газет, журналів) та Інтернет-ресурси.

Семінарське заняття 1. ВСТУП ДО КУРСУ “ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ”

1. Предмет, методи та завдання курсу історії держави і права України.
2. Джерела з історії держави і права України.

3. Історіографія з питань історії держави і права України .
4. Періодизація історії держави і права України.
5. Місце та значення історії держави і права України в системі юридичних наук.

Основні поняття

Об'єкт, предмет, методика і методологія, функції, історизм, плюралізм, історизм, прогностика, генезис, історіографія, еволюціонізм

Додаткова література

1. Бурчак Ф.Г. Про державу і право.-К.,1979.
2. Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії.-К.,1996.
3. Завольнюк В. Принцип історизму в право- та державознавстві // Право України.-1998.-№2.
4. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. – Львів, 1996.
5. Кононенко П.П. Українознавство.-К.,1994.
6. Костецький М. Методологічні проблеми творення нового українського права //На шляху до правової держави.-Львів,1992.
7. Кульчицький С. Проблеми періодизації вітчизняної історії //Історія України.-1998.-№ 36.
8. Петрова Л.В. Методологія правознавства: філософський дискурс //Правознавство: Доповіді і повідомлення III Міжнародного конгресу українців.-Харків,1996.
9. Юридична освіта і наука на Україні.-К.,1992.

Семінарське заняття 2. РАБОВЛАСНИЦЬКІ ДЕРЖАВИ І ПРАВО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Зародження державної організації на території України.
2. Виникнення та суспільно-політичний лад Скіфської держави.
3. Джерела та основні риси права у державі Скіфів.
4. Джерела та основні риси права античних міст – полісів України.
5. Суспільний та державний устрій Афін та Херсонесу (порівняльний аналіз).
6. Боспорське царство, його суспільно-політичний лад і право.
7. Дослов'янські політичні утворення на території України, їх місце та роль у вітчизняній історії, у національному праві та державотворенні.

Додаткова література

1. Брайчевський М. Скіфи. Конспект історії України. Нова концепція //Старожитності.-1991.-Ч.4.
2. Геродот . История.-М.,1961.
3. Грушевський М. Історія України-Русі.-К.,1994.-Т.1.-С.84-116.
4. Пархоменко М. Початок історико-державного життя на Україні.-К.,1925.
5. Полонська-Василенко Н. Історія України.-К.,1993.-Т.1.
6. Смирнов А.П. Скифы.-М.,1966.
7. Чубатий М. Огляд історії українського права.-Мюнхен.-К.,1994.
8. Юридична енциклопедія: в 6-ти томах.-К.,1998.
9. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст..-К.,1997.

Семінарське заняття 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОСТІ РУСИ-УКРАЇНИ

1. Формування державності у східних слов'ян. Виникнення Києво-Руської держави.
2. Суспільний лад Київської Русі.
3. Організація влади і управління Руської держави з центром у Києві (влада князя; князівська рада; снєми; віче; податкова система; місцеве управління і військова організація).
4. Судоустрій Київської Русі-України.
5. Традиції державності (особливості політичного розвитку) князівств Південно-Західної Русі (України) у період феодальної роздробленості.
6. Формування і розвиток Галицько-Волинської держави.
7. Особливості суспільного ладу. Розвиток феодального землеволодіння у Галицькому та Волинському князівствах, Галицько-Волинській державі.
8. Політичний лад Галицько-Волинського князівства: влада князя, управління, суд, фінанси, військо.

Основні поняття

Держава, державність, союзи племен, племінні княжіння, ранньофеодальна держава, патріархальне рабство, інститут публічного управління, феодалізм, феодальні відносини, вотчина, суверенітет-васалітет, феодальна роздробленість, боярин, князь, снєми.

Джерела

1. Літопис Руський /Переклад Л.Махновця.-К.,1989.
2. Галицько-Волинський літопис. – Львів,1995.

Додаткова література

1. Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі ?//Право України.-1997.-№ 11.
2. Брайчевський М. Київська Русь.Конспект історії України. Нова концепція //Старожитності.-1991.-Ч.6.
3. Брайчевський М.Ю.Походження Русі.-К.,1968.
4. Брайчевський М.Ю. Русь – Україна і Русь – Росія //Історія українського середньовіччя: Козацька Доба: Зб.наук. праць у 2-х ч. – К.,1995.-Ч.1
5. Василенко Г.К. Велика Скіфія.-К.,1991.
6. Войтович Л.В. Удільні князівства Рюриковичів та Гедиміновичів у XII-XVI ст.- Львів,1996.
7. Воробейникова Т.У. Древнерусское государство и право.-К.,1982.
8. Галицько-Волинська держава.-Львів,1993.
9. Грушевський М. Історія України-Русі.-К.,1994.-Т.1; К.,1992.-Т.2; К.,1993.-Т.3.
10. Дорошенко Д. Нариси історії України.-Львів,1991.
11. Давня історія України: У 2-х кн.- К.,1994.-Кн.2.

12. Дубравина А.Б. Государственный строй Киевской Руси //Сов.госуд. и право.-1982.-№ 6.
13. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство.-Львів,1984.
14. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. - Нью-Йорк – Львів,1990.
15. Полонська-Василенко Н. Історія України.-К.,1993.
16. Рыбаков Б. Нова концепція нашої державності //Наука і суспільство.-1990.-№7.
17. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII – XIII вв.-М.,1982.
18. Ричка В.М. Еволюція державної влади і шляхи розвитку церковної організації у Київській Русі // Іст. Дослідження.- Вітчизняна історія.-К.,1989.-Вип.15.
19. Ричка В.М. Про адміністративно-територіальний устрій давньоруської землі у XI – XII ст. // Укр. істор. Журнал.-1983.-№2.
20. Рогов В.А. Государственный строй Древней Руси.-М.,1984.
21. Рогожин А.,Сташис В. Ярослав Мудрий – видатний державний діяч, великий князь Київської Русі //Право України.-1996.-№ 4.
22. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності //УІЖ.-1990.-№ 10.
23. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волинской Руси.-М.,1995.
24. Стецюк К. Утворення класів і держави у східних слов'ян.-Київ,1948.
25. Толочко А.П. Князь в древній Русі: власть, собственность, идеология.-К.,1992.
26. Толочко О П. Про походження поземельної форми давнини на Русі в IX – X ст.//УІЖ.-1986.-№8.
27. Толочко П.П. Иван Берладник // Толочко П.П. Историчні портрети.-К.,1990.
28. Шекера І.М. Київська Русь XI ст. у міжнародних відносинах.- К.,1967.
29. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління // Історія України.- 1998.- № 11.
30. Фроянов И.Я. Киевская Русь.Очерки социально- экономической истории.-Л.,1974.
31. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства.- М.,1949.
32. Юшков С.В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение.-М.,1950.
33. Юшков С.В.Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі.-К.,1992.
34. Яковлев А. Українське право //Українська культура: Лекції за ред.Д.Антоновича.- К.,1993.

Семінарське заняття 4. ПРАВОВА СИСТЕМА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

1. Джерела давньоруського права.
2. Основні риси цивільного права за “Руською Правдою”:
 - а) право власності;
 - б) зобов'язальне право, види договорів;
 - в) сімейно-шлюбне право;
 - г) інститути опіки;
 - д) спадкове право.
3. Основні риси кримінального права:
 - а) поняття і види злочинів;
 - б) мета і система покарань.

4. Основні риси судового процесу княжої Русі-України.
5. Особливості правової системи та пам'ятки права Галицько-Волинської Русі.

Основні поняття

Джерело права, звичай, звичаєве право, феодалне право, галузі права, інститути права.

Джерела

1. Древнерусские княжеские уставы. XI – XV ст.. / Под ред Я.Н. Шалова.- М.,1976.
2. Материалы к изучению истории государства и права СССР и «Русской правды» (текст, введение, комментарии и предметно-терминологический указатель).-М.,1962.
3. Памятники русского права.-М.,1952. – Вып.1, 2.

Додаткова література

1. Білецький Л. “Руська правда” й історія її тексту.-Вінніпег,1993.
2. Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі ?//Право України.-1997.-№ 11.
3. Брайчевський М.Ю. “Руська правда” про втечі від феодалного гніту // УІЖ.-1977.- № 11.
4. Брайчевський М.Ю. Русь – Україна і Русь – Росія //Історія українського середньовіччя: Козацька Доба: Зб.наук. праць у 2-х ч. – К.,1995.-Ч.1
5. Брайчевський М.Ю.Походження Русі.-К.,1968.
6. Греков Б. “Русская Правда” и ее славянское окружение // Славяне.-1952.-№ 4
7. Греков И.А. Пам'ятники государственности и права славян на территории Украинской ССР. - Одеса,1964.
8. Грушевський М. Історія України – Русі. – К.,1993.-Т.3.- С.352-377; С.382-385.
9. Довженюк В.Й. Характерні риси феодалізму в Київській Русі // УІЖ.-1970.-№ 12.
10. Дубравина А.Б. Государственный строй Киевской Руси //Сов.госуд. и право.-1982.-№ 6.
11. Исаев М. Уголовное право Киевской Руси // Ученые труды ВИЮИ.- 1946.-№ 8.
12. Леоненко В.В. “Руська правда” – дзеркало соціального буття наших предків //Вісник АН УРСР. – 1990.-№ 2.
13. Материалы к изучению истории государства и права СССР. «Русская правда».- М.,1958.
14. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. – Нью-Йорк – Львів,1990.
15. Полонська-Василенко Н. Історія України.- К.,1993.- Т.1.-С.250-255.
16. Скуратівський В. “Руська правда” й охорона бортництва // Радянське право.- 1979.-№6.
17. Терлюк І Я. Становлення та джерела руського права // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ.-1999.-Вип.9.
18. Хачатуров Р.Л. Отказ от смертной казни в праве древней Руси // Смертная казнь: за и против.-М.,1989.-С.377-388.
19. Хачатуров Р.Л. Становление права (на материале Киевской Руси).-Тбилисси,1988.
20. Чельцов-Бутов М.А. Курс уголовно-процессуального права.- С.-Пб.,1995.

Семінарське заняття 5. ЛИТОВСЬКО-РУСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО

1. Українські землі як об'єкт експансії сусідніх держав. Особливості литовського проникнення в Україну. Природа Литовської держави.
2. Суспільний лад та державно-правове становище Русі-України в складі Великого князівства Литовського.

3. Люблінська (1569), Берестейська (1596) унії та їх наслідки для державності Русі-України.
4. Джерела права Великого князівства Литовського. Складення, джерела і структура “Литовських Статутів”.
5. Основні риси цивільного права (право власності; зобов’язальне право; право спадщини; сімейно-шлюбне право).
6. Основні риси кримінального права (поняття і види злочинів; мета і система покарань).
7. Процесуальне право у Литовсько-Руській державі.

Основні поняття

Магдебургія, цеховий устрій, латентна державність, становий устрій, шляхта, волоське право, хелмінське право, водний.

Джерела

1. Статут Великого князівства Литовського 1529 г. – Минск, 1960.

Додаткова література

1. Бардах Ю., Лесподорский Б. История государства и права Польши. – М., 1980.
2. Владимирський – Буданов М. Поместное право Литовко-Русского государства. – К., 1989.
3. Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII – XVI ст. – Львів, 1996.
4. Грушевський М. Історія України-Русі. – К., 1994. – Т. 5
5. Гошко Т. Історико графічні проблеми магдебурзького права в Україні // Україна в минулому. – Київ-Львів, 1993. – Вип. IV.
6. Дорошенко Д. Нариси історії України. – Львів, 1991. – С. 117-166.
7. Інкін В.Ф. Сільські суди німецького права в Галичині XVI – XVIII ст. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 1983. – Вип. 20.
8. История Польши. – М., 1956. – Т. 1.
9. Іларіон митрополит. Князь Костянтин Острозький. – Б.М., 1992.
10. Крикун М.Г. Поширення польського адміністративно-територіального устрою на українських землях // Проблеми слов’янознавства. – 1990. – Вип. 42.
11. Кульчицький В.С. Третій Литовський Статут на Україні // Український календар (Варшава). – 1978.
12. Любавский М. Обласное деление Литовко-Русского государства со времени издания Першого Литовського Статута. – М., 1992.
13. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. – К., 1998.
14. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. – Нью-Йорк-Львів, 1990.
15. Полонська Василенко Н. Історія України. – К., 1992. – Т. 1
16. Сас П.М. Деякі особливості міського самоврядування на Україні в XV – XVI ст. // УІЖ. – 1982. – № 9.
17. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. – К., 1968.
18. Швидько А.К. Немецкое право на Левобережной Украине в отечественной дооктябрьской историографии // Вопр. герман. истории. – 1980. – В. 8.
19. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовського. – К., 1987.
20. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління // Історія України. – 1998. – № 14.
21. Чубатий М. Огляд історії українського права. Мюнхен, 1947. – Ч. 2

22. Щербак В.О. До питання про еволюцію класово-станової структури феодального суспільства України в ХУ – першій половині ХУІІ ст. // УДЖ .- 1987.- № 2.
23. Яковенко Н. Родова еліта – носій “континуїтету реалій” між княжою Руссю і козацькою Україною // Сучасність.- 1994 .№ 1.
24. Яковенко Н. Українська шляхта. – К.,1993.
25. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця ХІУ до середини ХУІІ ст.- К.,1993.

**Семінарське заняття 6. КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО.
УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО – ТВОРЕЦЬ НОВОЇ
ФОРМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ**

1. Виникнення українського козацтва: причини, соціальна база та характерні риси способу життя.
2. Запорозька Січ, її військово-адміністративний устрій.
3. Суд і судочинство, правова система на Запорозькій Січі.
4. Утворення реєстрового козацтва, його правове становище та місце у козацькому державотворенні.

Основні поняття

Дике поле, уходництво, кіш, січова рада, реєстр, військова старшина, генеральна старшина, полковий устрій, курінь, ординація, гетьман.

Додаткова література

Додаткову літературу по темі див. семінарське заняття № 7.

**Семінарське заняття 7. ПРАВОВІ ФОРМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН
УКРАЇНИ І РОСІЇ (СЕРЕДИНА ХVІІ – ХVІІІ)**

1. Визвольна війна українського народу середини ХУІІ ст. як національна революція: причини, характер, типологія, хронологічні межі.
2. Формування та суспільно-політичний устрій Української козацько-гетьманської держави Богдана Хмельницького.
3. Юридичне оформлення приєднання України до Росії.
4. Політичні і правові проблеми переходу України під владу Московщини після смерті Богдана Хмельницького.

Основні поняття

Гетьманські статті, козацько-гетьманська держава, протекторат, Лівобережна і Правобережна Україна, Слобідська Україна, генеральна та чорна рада, виборні козаки і під помічники, бунчукове та значкове товариства, Малоросійські колегії, генеральний резидент.

Джерела

1. Величко С. В. Літопис.- Т. 1 / Пер. з книжної укр. мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука.- К., 1991
2. Вивід прав України,- Львів, 1991.
3. Воссоединение Украины с Россией: Документы и материалы. В 3 т.-М., 1953.
4. Документи Богдана Хмельницького (1648-1654) / Упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич.- К., 1961.
5. Літопис Самовидця.- К., 1971.
6. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції.-К., 1993.

Додаткова література

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні.- К., 1991,
2. Апанович О. Архів Коша Запорозької Січі // Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків.- К., 1991.
3. Апанович О. Козацька республіка // Там само,- К., 1991.
4. Апанович О. М. Воєнне мистецтво Богдана Хмельницького та його сподвижників // Укр. істор. журнал- 1995.- № 4.
5. Апанович О. М. Українсько-російський договір 1654 р.: міфи і реальність.- К., 1994.
6. Апанович О. Передумови і наслідки скасування Запорозької Січі // Там само,- К., 1991.
7. Б. З. Вільшанська угода 1617 року // Український календар (Варшава).-1987.
8. Батюк В. С. Українська державність напередодні та в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. у працях дослідників із західної діаспори // Укр. істор. журнал.- 1993.-№ 1.
9. Бжеський Р. Переяславська умова в планах Б. Хмельницького та «Переяславська легенда».- Львів, 1998.
10. Борисенко В. Міждержавне зближення Запорозької Січі з Кримським ханством // Історія України- 1998- №11.
11. Васнленко В. О. До проблем сучасної концепції історії Запоріжжя і хронологічних меж визвольної війни XVII ст. //Запорізьке козацтво в пам'ятках історії та культури,- Запоріжжя,1997.
12. Винар Л. Дмитро Вишневецький II Винар Любомир. Силуети епох.- Дрогобич, 1992.
13. Голобуцький В. Запорозьке козацтво.- К., 1994.
14. Голобуцький В. О. Соціально-економічна політика гетьманської адміністрації (1648-1657 рр.) // Укр. істор. Журнал.-1979.-№ 1.
15. Горобець В. Гадяцька угода 1658 року: (до 430-ліття підписання угоди) // Історія України.- 1998.- № 38, 39.
16. Горобець В. М. Московська політика Богдана Хмельницького: дипломатична риторика та політична практика // Укр. істор. журнал.- 1995.- № 4.
17. Горобець В. М. Переяславсько-московський договір 1654 р.: причина і наслідки. Історіографічні традиції та історичні реалії // Українсько-російський договір 1654 р.: нові підходи до історії міждержавних стосунків.- К., 1995.
18. Грабовецький В. Статті для заспокоєння руського народу 1633 // Український календар (Варшава).- 1973.
19. Грушевський М. Історія України - Русі. - К., 1996.-Т. IX - 1.- С. 728.- («Переяславська угода»)
20. Грушевський М. Історія України-Русі.— К., 1995.-Т.УІІ.
21. Гуржій О. Про особливості українсько-російських взаємовідносин у середині XVII ст. (1654-1657 рр.) // Укр. істор. журнал- 1992- №10-11.

22. Дем'янов Г. С. Запорожская Сечь - этап национальной государственности // Запорізьке козацтво в пам'ятниках історії та культури.- Запоріжжя, 1997.
23. Дорошенко Д. Нарис історії України.-Львів, 1991. С.148-166,200-234.
24. Качмарчик Я. Гетьман Богдан Хмельницький.- Перемишль-Львів, 1996.
25. Козаченко А. Про державну владу Б. Хмельницького:окремі питання // Право України,- 1998.- № 2.
26. Кольбенко А. В. Митні відносини у запорізьких козаків// Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні-Львів, 1995.
27. Копиленко О., Копиленко М. Переяславський акт 1654р. в оцінках першого Президента України // Право України-1994- № 3-4.
28. Король Н. Українське козацтво - родоначальник кінного війська Московії-Росії.- Нью-Йорк, 1963.
29. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький-Львів, 1990.
30. Крохмаль Н. В. Традиція як основний принцип регулювання відносин у запорізьких козаків // Запорізьке козацтво в пам'ятниках історії та культури- Запоріжжя, 1997.
31. Лисяк-Рудницький І. Переяслав: Історія і міф. // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе.- К., 1994.-Т. 1.
32. Маслак В. І. Держава Богдана Хмельницького - правонаступниця традицій Запорізької Січі // Запорізьке козацтво в пам'ятках історії та культури.- Запоріжжя, 1997.
33. Матях В. Психологічний аспект Визвольної війни в Україні середини XVII ст. // Історія України.- 1998.-№ 35.
34. Мельник Л. Г. Боротьба за українську державність.-К, 1995.
35. Мицик Ю. Іван Виговський // Історія України.— 1998—№ 24.
36. Мицик Ю. Михайло Дорошенко // Україна в минулому- Київ-Львів- 1994.- Вип. 5.
37. Мицик Ю., Плохій С. М., Стороженко І. С. Як козаки воювали.- Дніпропетровськ, 1991.
38. Оглоблин О. Хмельниччина і українська державність.-Нью-Йорк, 1954.
39. Паньонко І. М. Судові органи Запорозької Січі // Запорозьке козацтво в пам'ятниках історії та культури.- Запоріжжя, 1997.
40. Проблеми дослідження історії України. 36. матеріалів першого круглого стола істориків. Славсько, вересень, 1990.-Львів, 1993-С. 80-100.
41. Рибчин І. Динаміка українського козацтва.- Мюнхен, 1970.
42. Сергієнко Г. Біля витоків українського козацтва й Запорозької Січі // Укр. істор. журнал.- 1992.-№ 12.
43. Сергійчук В. І. Військово - територіальна організація народної армії в перший період визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. // Укр. істор. журнал.- 1982.- № 7.
44. Сергійчук В. І. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI - середини XVII століття-К., 1991.
45. Сергійчук В. І. Старшина Запорізької Січі // Наука і суспільство- 1989-№ 5.
46. Сергійчук В. Козак із самопалом // Наука і суспільство.-1990-№8.
47. Скальковський А. О. Історія Нової Січі або останнього коша запорозького.- Дніпропетровськ, 1994.
48. Смолій В. А. Феномен українського козацтва в загальноісторичному контексті // Укр. істор. журнал.- 1991 .-№ 5.
49. Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет.- К., 1993.
50. Смолій В. Запорізька Січ. Виникнення, тенденції розвитку, ліквідація // Наука і суспільство.- 1988.-№ 4.

51. Собчук В. Шляхта волинського воєводства в реєстрі Війська Запорозького 1649 року // Вячеслав Липинський. Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна.- Київ - Філадельфія, 1994.
52. Станіславський В. В. Запорозька Січ у політичних відносинах з Кримським ханством (початок XVIII ст.) // Укр. істор. журнал.- 1995.- № 6.
53. Степанков В. Роль Богдана Хмельницького у становленні спецслужб Української держави (1648-1657) // Матеріали регіональної науково-теоретичної конференції «Богдан Хмельницький - будівничий Української незалежної держави» /Львів, ін-т. внутр. справ.- Львів, 1996.
54. Степанков В. С. «Повстання», «війна» чи «революція»? (Кілька міркувань з приводу термінології української революції XVII ст.) // Запорозьке козацтво в пам'ятках історії та культури. Запоріжжя, 1997.
55. Степанков В. С. Богдан Хмельницький й проблеми державності України // Укр. істор. журнал.-1991.- № 9,11.
56. Степанков В. С. Проблеми становлення монархічної форми правління Богдана Хмельницького (1648-1657 рр.) // Укр. істор. журнал.- 1995.-№ 4.
57. Степанков В. С. Українська Козацька Республіка в середині XVII ст.: особливості політичного устрою та соціально-економічних відносин.-Хмельницький, 1990.
58. Струкевич О. К. «Березневі статті» як джерело політичної автономії України - Гетьманщини у середині XVIII ст. // Українсько-російський договір 1654 р.: нові підходи до історії міждержавних стосунків- К., 1995.
59. Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. (Матеріали республіканських історичних читань). 36. наук. праць.- К., 1991.
60. Федорук Я. Зовнішньополітична діяльність Богдана Хмельницького і формування його політичної програми (1648-серпень 1649рр.).-Львів, 1993.
61. Федорук Я. Критичні замітки до соціально-політичного портрета Богдана Хмельницького // Україна в минулому-Київ - Львів, 1994.- Вип. 5.
62. Цибульський В. Держава Богдана Хмельницького і Переяславська угода в працях В. Липинського // Вячеслав Липинський. Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна.- Київ - Філадельфія, 1994.
63. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління // Історія України- 1998-№ 17,19.
64. Шевчук В. Козацька держава. Етюди з історії українського державотворення.- К., 1995.
65. Яковлева Т.Г. Гетьманщина у другій половині 50-х років ХУІІ століття. Причини і початок Руїни.-Львів,1998.

Семінарське заняття 8. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛАД,

КОДИФІКАЦІЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ ПРАВА

УКРАЇНИ – ГЕТЬМАНЩИНИ

1. Зміни принципів, форм і методів діяльності військово-адміністративного апарату влади і управління Україною в другій половині XVII – XVIII ст.
2. Зміни у суспільних відносинах України-Гетьманщини.
3. Адміністративно-політичний устрій Слобідської України.
4. Судова система. Судова реформа 1760-1763 рр.

5. Ліквідація царизмом автономного устрою України. Малоросійські колегії.
6. Джерела права в Україні часу Козацько-гетьманської держави.
7. Причини і наслідки перших кодифікаційних робіт. “ Права, за якими судиться малоросійський народ” (1743 р.).
8. Кодифікація українського права другої половини ХУІІІ ст.:
 - а) “Суд і розправи в правах малоросійських” (1750 р.) Ф.Чуйкевича;
 - б) “Екстракт малоросійських правил” (1767 р.) і його переробка 1786 р
9. Основні риси цивільного права:
 - а) право власності;
 - б) зобов’язальне право;
 - в) спадкове право;
 - г) сімейне право.
10. Основні риси кримінального права: поняття і види злочинів; мета і система покарань.
11. Основні риси судового процесу.

Основні поняття

“Козацьке право”, звичаєве церковне право, універсали, декрети, маніфести, “попередні права”.

Джерела

1. Величко С.В. Літопис.-Т.2 /Пер. З книжної укр.. мови, комент. В.О.Шевчука.-К.,1991.
2. Вивід прав України.-Львів,1991.
3. Прошение малороссийского шляхетства и старшин вместе с гетманом о восстановлении разных старинных прав Малороссии //УІЖ.-1993.-№ 7-8,9.
4. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української Конституції.-К.,1993.
5. Права, по которым судится малороссийский народ.-К., 1879. Перевидання: К.,1997.

Додаткова література

1. Апанович О. М. Збройні сили України першої половини ХУІІІ ст.-К.,1969.
2. Апанович О. Передумови та наслідки ліквідації Запорізької Січі //Укр.іст журнал.-1970.-№ 9.
3. Борщак І. Мазепа. Орлик. Войнаровський.-Львів, 1991.
4. Горбець В. М. До питання про еволюцію гетьманської влади в Україні у першій половині ХУІІІ ст. // Укр. істор. журнал -1993 .-№2-3.
5. Горобець В. М. Від Союзу до інкорпорації: українсько-російські відносини другої половини ХУІІІ – першої чверті ХУІІІ ст. –К.,1995.
6. Грозовський І. Звичаєве право Запорізької Січі // Рад. Право - -1991. - № 10.
7. Грозовський І. Козацьке право // Право України. – 1997 - № 6.
8. Грозовський І. Право власності на землю в Запорозькій Січі // Право України. – 1997 .-№ 8.
9. Гуржій О. І. Землеволодіння селян і рядових козаків на Лівобережній Україні у другій половині ХУІІ - 60-х роках ХУІІІ ст. // Укр. істор. журнал- 1981.- № 5.

10. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.
11. Гурий О. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст. : кордони, населення, права. – К.,1996.
12. Дашкевич Я. Гетьманська Україна: Полки. Полоковники. Сотні // Пам'ятки України.- 1990.- № 2,3.
13. Дашкевич Я. Полково-сотенний лад XVII - XVIII століть на Україні - штучна «біла пляма» // Пам'ятки України.-1990.-№ 1.
14. Заруба В. Охотницьке (наймане) військо на Лівобережній Україні в останній чверті XVII століття // Записки НТШ.- Т. ССХХУ. Праці історично - філософської секції.-Львів. 1993.
15. Ісаїв П. Причини упадку української держави в княжі і козацькі часи.- Рим, 1975.
16. Кабузан В. М. Чисельність та національний склад населення Новоросії в 60-80-х роках XVIII ст. // Укр. іст.- геогр. збірник- 1971. – В.1.
17. Кирпиченко З. І. Цехова організація ремесла в містах Правобережної України в XVIII ст. // Вісник Київського ун –ту. Сер. іст.-1970.-№ 12.
18. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760-1830 -К., 1996.
19. Компан О. С. Міста України в другій половині XVII ст.-К, 1963.
20. Король Н. Українське козацтво - родоначальник кінного війська Московії- Росії.- Нью-Йорк, 1963.
21. Корчмарик Б. Духові впливи Києва на Московщину в добу Гетьманської України.- Львів.-1993.
22. Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик.-К., 1991.
23. Кулинич І. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на розвиток незалежності Української держави//Історія України.- 1998.-№ 12
24. Кульчицький В. Екстракт із указів, інструкцій та установ на Лівобережній Україні 1786 року // Український календар (Варшава).- 1976.
25. Кульчицький В. С. Генеральний резидент на Україні (1707-1750) // Укр. календар (Варшава).- 1987.
26. Кульчицький В. С. Йосип Гладкий // Український календар (Варшава).- 1986.
27. Кульчицький В. С. Катеринославське козацьке військо // Український календар (Варшава).- 1986.
28. Кульчицький В. С. Козацькі шпитальні-притулки // Український календар (Варшава).- 1986.
29. Кульчицький В. С. Малоросійське губернське правління // Укр. календар (Варшава).- 1986.
30. Кульчицький В. С. Олешківська Січ // Український календар (Варшава).- 1986.
31. Кульчицький В.С. “Суд і розправа” Ф.Чуйкевича – пам’ятка українського права ХУІІІ ст. //Тези доповідей секції історичних та юридичних наук. – Львів, 1961.
32. Кульчицький В.С. Видатна пам’ятка українського права // Республіканець. – 1993. - № 11 – 12.
33. Кульчицький В.С. Кодекс Українського права 1743 р. // Право України. – 1994. - № 9.
34. Кульчицький В.С. Кодифікація права на Україні у ХУІІІ ст. – Львів, 1958.
35. Кульчицький В.С. Суд і розправа в правах малоросійських 1750 р. Ф.Чуйкевича //Укр.. календар (Варшава).- 1970.
36. Кульчицький В. С. Бузьке козацьке військо // Український календар (Варшава).- 1986.
37. Мельник Л. Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.).-К., 1995.
38. Мельник Л. Конституція України - Гетьманщини // Історія України- 1998-№ 12.
39. Мордвинцев В. М. Государственные повинности монастырских крестьян Левобережной Украины в 30 – 80-е годы ХУІІІ века //Вопросы истории СССР. – 1994 - № 4

40. Музиченко П. Пам'ятка історії української державності і права // Рад. Право.- 1988.- № 11.
41. Нелин А. И. Собрание малороссийских прав 1807 г., его содержание и значение.- К.,1990.
42. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба // Записки НТШ.- Т. 15(170).- Нью-Йорк - Париж - Торонто.-1960.
43. Окіншевич Л. Значне військове товариство в Україні —Гетьманщині ХУП-ХУІІІ ст. // Записки НТШ- Т. 2(157).-Мюнхен,1948.
44. Олександров П. Невідомі матеріали до історії зруйнування Запорізької Січі // Розбудова держави.— 1995.— № 5-6.
45. Олійник О. Ще раз про причини ліквідації Запорізької Січі //Укр. Іст. Журнал.-1992 - №2.
46. Падох Я. Вибрані проблеми з історії судового процесу Гетьманщини // Наук. зб. УВУ-Мюнхен, 1974- Т. 8.
47. Падох Я. Ґрунтове судочинство Лівобережної України в другій половині ХУІІ – ХУІІІ ст.- Львів, 1994.
48. Падох Я. Ґрунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині ХУІІ – ХУІІІ ст.- Львів,1994.
49. Панащенко В. В. Органи управління та їх канцелярії на Гетьманщині ХVІІІ ст. // Ділова документація Гетьманщини ХVІІІ ст.-К., 1993.
50. Панащенко В. В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина ХУІІ-ХУІІІ ст.) - К., 1995.
51. Пасічник М. Місце і роль лівобережного козацтва в соціальній структурі українського суспільства другої половини ХVІІ ст. // Вісник ЛДУ. Серія історична- 1995.- Вип. 30.
52. Пасічник М. Форми козацького землеволодіння на Лівобережній Україні у другій половині ХVІІ - ХVІІІ ст. // Вісн. ЛДУ.-Серія історична 1993- Вип. 29.
53. Пашук А. Й. Самоуправління цехів на Україні в ХVІІ— ХVІІІ століттях (цехове судівництво) // Вісн. ЛДУ. Сер. юридична- 1963- Вип. 2(6).
54. Пашук А. Й. Суд і судовий процес на Лівобережній Україні в ХУІІ-ХУІІІ ст- Львів, 1967.
55. Пащук А. Я. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в ХУІІ – ХУІІІ ст. – Львів, 1967.
56. Полонська - Василенко Н. До історії Гетьманської України ХУІІ-ХХ ст. // Наук. зб. УВУ-Мюнхен, 1974.-Т. 8.
57. Прицак О. Пилип Орлик, його конституція і бачення проблем тогочасної України // Дзвін.- 1990.- № 2.
58. Проблеми дослідження історії України / 36. матеріалів першого круглого стола істориків. Славсько. вересень, 1990-Львів, 1993-С. 80-100.
59. Путро А. И. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине ХVІІІ в.: некоторые вопросы социально-экономического и общественно-политического развития.-К., 1988.
60. Путро О. І. Гетьман К. Розумовський і судова реформа на Україні - Гетьманщині // Український археографічний Щорічник- К., 1993- Вип. 2.
61. Рощенко М. Кубанське чорноморське військо // Український календар (Варшава).- 1987.
62. Саласька М.В. Кодифікація українського права в першій половині ХУІІІ ст. // Проблеми державотворення і захисту прав людини. – Львів, 1995.
63. Сергійчук В. Генеральна старшина // Наука і суспільство-1990, №4.
64. Сироткін В. М. Общинні поземельні відносини у звичаєвому праві Лівобережної України (друга половина ХУІІ - ХУІІІ.) // Укр. істор. журнал- 1987-№ 6.
65. Смолій В. А. Ричка В. М. Угоди гетьманського уряду України з Московською державою (1654—1764 рр.) очима правознавця // Укр. істор. журнал- 1993-№ 4-6.
66. Смолій В. А. Українська козацька держава // Укр. істор. Журнал. – 1991 - № 4.

67. Софроненко К. А. Малороссийский приказ Русского государства второй половины XVII - нач. XVIII вв.- М., 1960.
68. Станіславський В. В. Запорозька Січ у політичних відносинах з Кримським ханством (початок XVIII ст.) // Укр. Іст журнал.- 1995 - № 6.
69. Стороженко І. С. До питання історії Збройних сил України від останньої третини XVIII до кінця XVIII століть // Запорізьке козацтво в пам'ятках історії та культури.-Запоріжжя, 1997.
70. Струкевич О. К. Про остаточне знищення гетьманства на Україні та заснування другої Малоросійської колегії // Укр. істор. журнал.-1993.- № 7-8.
71. Струкевич О. К. Україна-Гетьманщина та Російська імперія протягом 50-80-х рр. XVIII століття (політико-адміністративний аспект проблеми).-К., 1996.
72. Терлюк І. Я. Ліквідація козацько-гетьманської державності України // Вісник Львівського інституту вн. справ.— 1996-Вип.3.
73. Ткач А. П. Історія кодифікації дореволюційного права України. – К., 1968.
74. Ткач А. П. Право України. К.-Хмельницький,1992.
75. Тхор В. І. Про органи управління в містах України другої половини ХУП-ХУІІІ ст. // Укр. істор. журнал.- 1975.-№12.
76. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління //Історія України.-1998.- № 21.
77. Чухліб Т. В. Козацький устрій Правобережної України (остання чверть XVII ст.).-К., 1996.
78. Швидько Г. К. Боротьба за владу в містах Гетьманщини між магістратами та козацько-старшинською адміністрацією (кін. XVII - сер. XVIII ст.) // Запорізьке козацтво в пам'ятках історії та культури.- Запоріжжя, 1997.
79. Шевченко О. М. Про підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату наприкінці XVII ст. // Укр. істор. журнал.-1994.-№ 1.
80. Шевчук В. Козацька держава. Етюди до історії українського державотворення.- К., 1995.
81. Шиян Р. І. Запорізькі козаки після зруйнування Запорізької Січі (1775-1787 рр.) // Запорізьке козацтво в пам'ятниках історії та культури.- Запоріжжя, 1997.
82. Яковлев А. Український кодекс 1743 р. //Записки НТШ. – Т. 4 (159).- Мюнхен, 1949.
83. Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII— XVIII ст. // Праці Українського наукового інституту.- Варшава, 1934.- Т. 19 або // Укр. істор. журнал.- 1993 (№4)-1995.

Семінарське заняття 9. ДЕРЖАВНО – ПРАВОВИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ В СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЙ

1. Подітико-правові наслідки захоплення західноукраїнських земель Австрією.
2. Організація управління Галичиною і Буковиною до середини XIX ст.
3. Загальнодержавні органи влади і місцевого управління після утворення дуалістичної держави.
4. Місцеве “самоврядування” та органи урядової адміністрації у Галичині, Буковині та Закарпатті.
5. Джерела та система права на західноукраїнських землях часу австрійського панування.

6. Поширення російського територіально-адміністративного устрою на українських землях.
7. Органи та система управління російського царату в Україні.
8. Джерела та кодифікація права в Україні першої половини ХІХ ст.
9. Розвиток права в Україні у пореформений період.

Основні поняття

Абсолютиська монархія, конституційна монархія, дуалістична монархія, освічений абсолютизм, мандатор, коронний край, сейм, рейхсрат, циркул (округ), активне і пасивне виборче право, курія.

Намісництво, губернія, губернське правління, градоначальництво, дворянське зібрання, предводитель дворянства, земство, земський суд, жандармський корпус, справник.

Джерела

1. Правотарь /П/ ред. Северина Шеховича.-Львовь,1869.
2. Правотарь /Пилип Евин.- Жовкла,1909.

Додаткова література

(див. також список літератури до теми семінарського заняття №11)

1. Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр.- Львів, 1996.
2. Кіселичник В.П. Органи самоврядування Львова за статутом 1870 року.// Вісник ЛДУ. Серія юрид. Львів. – 1993 –Вип. 30.
3. Кульчицький В. С. Галицький крайовий сейм - знаряддя соціального і національного пригнічення трудящих // Питання теорії і практики радянського права.-Львів, 1958.
4. Кульчицький В. С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування // Пробл. правознавства.- К., 1971.-Вип. 19.
5. Кульчицький В. С. Крайова шкільна рада - знаряддя національного гноблення трудящих Галичини (1867— 1918 рр.) // Пробл. правознавства.- К., 1970.- Вип. 15.
6. Кульчицький В. С. Органи державного управління Галичиною за конституцією 1867 року // Вісн. ЛДУ. Сер. юридична.-Львів, 1966.
7. Кульчицький В. С. Про реформу виборчого закону до галицького сейму на початку ХХ століття // Вісн. ЛДУ. Сер. юрид.-1971.- Вип. 2.
8. Кульчицький В. С. Про реформу виборчого закону до Галицького сейму на початку ХХ ст. // Вісн. ЛДУ. Сер. юрид.- Львів, 1971.- Вип. 2.
9. Кульчицький В. С. Утворення коронного краю Галичини в складі Австрії//Пробл. правознавства.-1969.-Вип. 13.
10. Кульчицький В.С. Апарат управління міста Львова за статутом 1870 року // Вісник ЛДУ. Серія юрид. – Львів,1969.
11. Кульчицький В. С. Галицьке намісництво та його антинародна діяльність (1849-1918 рр.) // Вісн. ЛДУ. Сер. юрид.-Львів, 1975.-Вип. 14.
12. Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині в другій половині ХІХ - на початку ХХ ст.- Львів, 1965.
13. Мудрий М. Місцеве самоврядування в Галичині в контексті українсько-польських взаємин (друга половина ХІХ ст.) // Україна в минулому.- К.- Львів, 1996.- Вип. 9.
14. Мудрий М. Проблема автономії Галичини в діяльності Галицького крайового сейму (кінець 60-х - початок 70-х рр. ХІХст.) // Вісник ЛДУ. Серія історична- Львів- 1995-Вип. 30.
15. Настюк М. И. Апарат колониального управління Буковиной в период владичества Австро-Венгерской монархии //Вестник ЛГУ. Сер. юрид.-Львов, 1983- Вып. 22.

16. Настюк М. И. Правовое регулирование деятельности органов самоуправления Северной Буковины в период австрийского господства // Весн. ЛГУ. Сер. юрид.- 1988.-Вып.26.
17. Настюк М. Суспільно-політичні відносини в Галичині в кінці ХІХ - на початка ХХ ст. // На шляху до правової держави.-Львів, 1992.
18. Настюк М.-І. Буковинський крайовий сейм: структура, компетенція і діяльність (1861-1914 рр.) // Вісн. ЛДУ. Серія юрид-Львів. 1993- Вип. 30.
19. Свежинский П.В. Аграрные отношения на Западной Украине в конце ХІХ – ХХ в. – Львов,1966.

Семінарське заняття 10. СЕЛЯНСЬКА РЕФОРМА 1861 РОКУ В УКРАЇНІ

1. Основні риси суспільного ладу України першої половини ХІХ ст.
2. Передумови і загальна характеристика проведення реформ.
3. Правове становище українського селянства за реформою 1861 року:
 - а) майнове становище селян;
 - б) особисте становище селян; в) селянські управління і суд за реформами.
4. Формування всестанового самоуправління в Україні за буржуазними реформами 1860 – 1870 рр.

Основні поняття

Державні, поміщицькі, тимчасовозобов'язані селяни, військові поселення, волосний сход, волосний суд, уставна грамота, майорати.

Додаткова література

Список літератури до теми див. у семінарському занятті №11.

Семінарське заняття 11. СУДОВА РЕФОРМА ТА КОНТРЕФОРМА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ

1. Особливості судоустрою в Україні першої половини ХІХ століття.
2. Основні положення судової реформи та впровадження її на українських землях.
3. Мирова юстиція.
4. Прокурорський нагляд та адвокатура.
5. Цивільний і кримінальний процес за “Судовими статутами” 1864 року.
6. Підсумки реформи судової системи. Контрреформа.

Основні поняття

Демократичні принципи судочинства, незалежність, змагальність, гласність, безстановість, суд присяжних, вердикт, презумпція невинності.

Додаткова література

1. Архипов И. К истории Уложения о наказаниях 1845 г. // Правоведение.-1990. - Вып. 6.
2. Боровий С. Я., Коцієвський О. С. Два українські проекти законодавчої регламентації повинностей кріпаків на початку ХІХ ст. // Проблеми правознавства.- 1975. - Вип. 30.

3. Варфоломеева Т. В., Святоцький О. Д., Кульчицький В. С. Історія адвокатури України. -К., 1992.
4. Виленский Б. В. Судебная реформа и контрреформа в России. - Саратов, 1969.
5. Воробейникова Т. У. Судебная реформа 1864 года // Проблемы юридической науки и правоохранительной практики. - К., 1994.
6. Воробейникова Т. У., Дубровина А. Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX в. - К., 1973.
7. Гарлиза В. В. Подготовка Земской реформы 1864.- М., 1957.
8. Головченко В. Сільське самоврядування на Україні (1860-1861 рр.) //Право України. – 1992. -. №3.
9. Гуменюк А. О. Соціальна і національна структура міського населення Правобережної України (друга половина XIX ст.) // Укр. істор. журнал- 1993. - № 10.
10. Дубровина А. Б. Применение на Украине цырского фабричного законодательства конца XIX ст. // Пробл. Правоведения. - Вып.47.
11. Ерошкин Н. И. История государственных учреждений дореволюционной России.-М., 1968.
12. Ерошкин Н. П. Крепостническое самодержавие и его политические институты (первая половина XIX в.). - М., 1980.
13. Зайончковский П. А. Отмена крепостного права в России. - М., 1960.
14. Закревський М. Ф. Декабристи про право і закон//Проблеми правознавства.-1975.-Вип. 31.
15. Закревський М. Ф. Плани декабристів щодо суспільно-політичних перетворень // Рад. право. - 1975.- № 12.
16. Калениченко Н. П., Ільченко Ж. Д. Роль земств у впровадженні навчання рідною мовою в народній школі України (кінець XIX - початок XX ст.) // Укр. істор. журнал.-1994. –
17. Карев Д.С. Судоустройство. - М., 1948.
18. Коротких М. Г. Отмена телесных наказаний в России: реформа 1863 г. // Сов. государство и право.-1988.-№ 8.
19. Крижанівський О. П. Селянський рух у Волинській губернії після проведення інвертарної реформи 1847-1848 рр. // Укр. істор. журнал.-1970.-№ 3.
20. Кульчицький В. С. З історії адвокатури царської Росії. / Пробл. правознавства- К., 1966. - Вип. 3.
21. Кульчицький В., Борис В. Відгуки ідей декабристів на західноукраїнських землях // Рад. право. – 1975 .- № 12.
22. Лазанська Т. І. До питання про розвиток капіталістичних відносин у господарствах державних селян Лівобережної України в 30-50-х роках XIX ст. // Укр. істор. журнал.- 1985. -№9.
23. Литвак Б. Г. Переворот 1861 года в России: почему не реализовалась реформаторская альтернатива. - М., 1991.
24. Лось Ф. Є. Формування і розвиток робітничого класу на Україні в другій половині XIX ст. // Укр. істор. Журнал. – 1974. - №5.
25. Мазурник В. С. Дворянські проекти вирішення селянського питання на Україні в першій половині XIX ст. (до 1857р.) // Істор. дослідження: Вітчизняна історія. - 1989.-Вип.15.
26. Нелин А. И. Собрание малороссийских прав 1807 г., его содержание и значение.-К., 1990.
27. Нелін О. І. Про розвиток зобов'язального права на Україні на початку XIX ст. // Пробл. правозн. – 1990. - Вип. 51.
28. Пастухов В. П. Законодавство про виконання судових рішень у дореволюційній Росії// Вісн. Київського ун-ту. Сер. Право. – 1969. - Вип. 10.

29. Петрухин И. Л. Меры пресечения в дореволюционной России // Сов. государство и право.-1988.- № 7.
30. Пиджаренко А. История и тайны уголовного и политического сыска. — К., 1994.
31. Сидорчук М. О систематизации законодательства в России (1826-1832 гг.)//Правоведение. – 1990. –Вып. № 6.
32. Смолій В. А. Возз'єднання Правобережної України з українськими землями в складі Російської держави // Укр. істор. журнал.-1974.-№ 8.
33. Солодкин И. И. Очерки по истории русского уголовного права (перв. четв. XIX ст.).- Л., 1961.
34. Софроненко К. А. Аграрное законодательство России (втор. пол. XIX - нач. XX вв.).- М., 1981.
35. Софроненко К. А. Падение крепостного права в России // Вестн. МГУ. Сер. права- 1961.- № 1.
36. Турченко Ф. Г. Ліквідація класу поміщиків на Україні // Укр. істор. журнал .-1984 .-№ 6.
37. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління // Історія України. – 1998. - № 21.
38. Чельцов-Бебутов М.А. Курс уголовно-процессуального права. – С.- Пб.,1995.
39. Шевченко В. Селянська реформа і питання економічного розвитку Лівобережної України у другій половині XIX – на початку XX ст. //Укр.іст.журн. – 1981.- № 11.
40. Щербина П. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине.- Львов, 1974.

Семінарське заняття 12. ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ. НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО

1. Передумови відродження Української державності.
2. Українська держава та право періоду Центральної Ради.
3. Державно-правовий розвиток Української держави гетьмана П.Скоропадського.
4. УНР доби Директорії: правління та правова система.
5. Розпад Австро-Угорщини і проголошення ЗУНР.
6. Конституційне законодавство ЗУНР.
7. Організація і структура державного апарату.
8. Правова система ЗУНР.

Основні поняття

Революція, національно-демократична революція, легітимна влада, Тимчасовий уряд, ради депутатів, парламентська демократія.

Джерела

1. Вивід прав України. – Львів, 1991.
2. Вивід прав України. – Львів, 1991.
3. Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. – К.,1992.
4. Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. – К.,1992.
5. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції.- К.,1993.

6. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції.- К.,1993.

Додаткова література

1. Андрусишин Б. Церква в Українській Державі. 1917 – 1920 рр. (доба Директорії УНР). – К., 1997.
2. Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1994.
3. Верстюк В.Ф. Українська революція: доба Центральної Ради // Ук.іст. журн.- 1995. - № 2,5,6.
4. Гошуляк І. Л. Про причини поразки Центральної Ради // УІЖ.. – 1994. - № 1.
5. Гунчак Т. Україна. Перша половина ХХ століття. – К., 1993.
6. Гунчак Т. Україна. Перша половина ХХ століття. – К.,1993.
7. Дубровіна А. В. Механізм управління, суспільний лад і право України в період імперіалізму і демократичних революцій. - К., 1970.
8. Карпенко О.Ю. Листопадова націонал-демократична революція на західно-українських землях 1918 р. // УІЖ. – 1993 -№ 1.
9. Колянчук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань.- Львів, 1995.
10. Колянчук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995.
11. Копиленко М., Копиленко О. Еволюція українського конституціоналізму (з досвіду конституційного будівництва УНР та Української гетьманської держави) // Право України. – 1992.-№6.
12. Копиленко О. А., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917-1920 рр. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія.-К., 1997.
13. Копиленко О. Л. «Сто днів» Центральної Ради.- К., 1992.
14. Копиленко О., Копиленко М. Друга УНР: Спроба історико-теоретичного аналізу // Право України.- 1996.-№ 8.
15. Копиленко О. Уроки Центральної Ради // Рад. право.-1991 .-№11.
16. Костів К. Конституційні акти відновленої Української держави 1917-1919 рр. і їхня політично-державна якість .- Торонто, 1964.
17. Костів К. Конституційні акти відновленої Української держави 1917 – 1919 рр. і їхня політично-державна якість.- Торонто,1964.
18. Кулинич І. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на розвиток незалежності Української держави // Історія України. - 1998-№ 12.
19. Кульчицький В., Лісна І. Виникнення Західноукраїнської Народної Республіки // Вісник ЛДУ. – Львів ,1994. – Вип.. 31.
20. Кульчицький В.С. До питання про виникнення і падіння ЗУНР // Пробл. юрид. наук та правоохоронної практики. – К., 1964.
21. Кульчицький С. Останній універсал Центральної Ради // Історія України.- 1998.- № 5.
22. Кульчицький С. Перші українські гривні // Історія України.-1998. - № 10.
23. Кульчицький С. Українська держава часів гетьманщини // Укр. істор. журнал .-1992.- № 7-8.
24. Лисяк-Рудницький І. Четвертий універсал та його ідеалістичні попередники // Іван Лисяк-Рудницький. Історичні есе .- К., 1994. - Т. 2- С. 1-27.
25. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва .-Львів,1991.
26. Литвин М., Науменко К.Історія ЗУНР. – Львів,1995.
27. Макаручук С.А. Українська республіка галичан. – Льві, 1997.
28. Малик Я. Державотворча діяльність Павла Скоропадського // Студії політологічного центру «Генеца». - 1996.-№1.
29. Малик Я. Земельне питання в Українській гетьманській державі // Республіканець .- 1994.- № 1.

30. Мироненко О. М. Верховне управління Українською державою (квітень 1918 - грудень 1918)// Правова держава. – 1995. - Вип. 6.
31. Мироненко О. М., Бенько О. П. Правоохоронні органи Центральної Ради (березень 1917-квітень 1918).-К., 1993.
32. Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917-1918 рр.- Львів, 1994.
33. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. - К., 1995.
34. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ століття. –К., 1994.
35. Настюк М.І. Створення державного апарату ЗУНР // Вісник ЛДУ. Серія юрид. – Львів,1994. –Вип.31.
36. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917-1919 рр. – К.,1995.
37. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917-1919 рр.-К., 1995.
38. Пігач Я. М. Основні положення і значення сімейного кодексу України 1919 року // На шляху до правової держави. - Львів, 1991.
39. Пігач Я. Сімейне право ЗУНР //На шляху до правової держави. – Львів,1992.
40. Реєнт О. П. Ставлення пролетаріату України до Центральної Ради // Укр. істор. журнал. - 1994.- № 4.
41. Солдатенко В. Збройні сили в Україні (грудень 1917-квітень 1918 р.)//Укр. істор. журнал.- 1992.- № 12.
42. Солдатенко В. Становлення української державності і проблема збройних сил (березень 1917р.- квітень 1918р.)// Укр. істор. журнал. - 1992.-№ 5.
43. Солдатенко В. Центральна Рада та українізація армії // Укр. істор. журнал. -1992.-№ 6.
44. Стахів М. Гетьманський режим в 1918 році і його праводержавні якості. - Скрантон, 1950.
45. Тинченко Я. Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917-березень 1918)-Львів, 1996.
46. Тищик Б. ЗУНР (державний апарат і законодавство) // Право України. – 1994. - № 5-6.
47. Удовиченко О. І. Україна у війні за державність.- К., 1995.
48. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність. – К.,1995.
49. Ульяновский В. Церква в Українській Державі. 1917-1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського).- К., 1997.
50. Ульяновский В. Церква в Українській Державі. 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради).- К., 1997.
51. Шелухін С. Історико-правничі підстави української державності. - Вінніпег, 1929.
52. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917р. в правовому аспекті. - Мюнхен, 1971.
53. Яковлів А. Основні конституції УНР // Розбудова держави.-1992.-№5.

Семінарське заняття 13. ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОСТІ І ПРАВА НА ЗАХІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА В ЧАСІ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ. ОУН-УПА В БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

1. Примусове включення західних українських земель до складу Польщі, Румунії, Чехословаччини та юридичне оформлення їх окупації.
2. Соціально-політичне становище Західної України в складі Польщі.
3. Соціально-політичне становище Північної Буковини в складі Румунії.

4. Соціально-політичне становище Закарпаття в складі Чехословаччини.
5. Виникнення ОУН та її діяльність в 30-і роки.
6. Спроби відновлення української державності:
 - а) Карпатська Україна;
 - б) Проголошення Української держави у Львові 30.06.1941 р.
7. Державне будівництво УПА і УГВР.

Основні поняття

Західна Україна, Північна Буковина, санація, пацифікація, парцеляція, анексія.

ОУН, УПА, УГВР, бандерівці, мельниківці, нацизм, фашизм, вермахт, рейхскомісаріат, “Україна”, “Трансністрія”, дистрикт “Галичина”, “двійкарі”, ОУН (з).

Джерела

1. Білас І Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр.: У двох томах. – К., 1994. – Т.2.
2. Вивід прав України. – Львів, 1991.
3. Возз’єднання українського народу в єдиній Українській державі: Збірник документів і матеріалів. –К., 1949
4. Радянська Буковина: Документи і матеріали. – К.,1967.

Додаткова література

1. Андрусишин Т. П’ять документів до історії національно-визвольної боротьби на Львівщині (1944-1947 рр.) // Україна в минулому.- Київ - Львів, 1992.- Вип. 3.
2. Берекета Б. Колківська республіка // Голос України-1994, 14січня.
3. Білас І., Шаповал Ю. День Перемоги. Символи і правда: передумови Другої світової війни // Мандрівець (Тернопіль).-1995.-№2(5).
4. Білоус В. Д., Кучер В. І. Дні партизанів і підпільників по зриву фашистської політики пограбування сільського господарства на Україні //Укр. істор. журнал.-1974.-№ 10.
5. Босчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: Історична ретроспектива та сучасний стан. – К.,1994.
6. Бойко І. Центральні органи підпільного державного апарату в Україні у період Другої світової війни.- Рогатин, 1993.
7. Бондаренко К. До питання про українсько-німецькі стосунки у 1944 році // Україна в минулому.- Київ - Львів, 1992-Вип. 3.
8. Вегеш М. Солідарність українців Східної Галичини з національно-визвольною боротьбою закарпатських українців (1938-1939 рр.) // Сучасність. - 1995. - № 2.
9. Вегеш М.М., Задорожний В.Є. Велич і трагедія Карпатської України.- Ужгород,1993.
10. Вегеш М.М., Задорожний В.Є. Карпатська Україна в 1938 – 1939 рр.: деякі аспекти аспекти соціально-економічного й політичного розвитку //УІЖ. – 1995. - № 2.
11. Грабовський С. Друга світова війна: версія Віктора Суворова // Розбудова держави. - 1995.- № 4, 5.
12. Гриневич В. А. Утворення Народного комісаріату закордонних справ Української РСР: проекти і реалії (1944-1945 рр.) // Укр. істор. журнал-1995.- № 3.
13. Гунчак Т. Україна. Перша половина ХХ століття.- К., 1993.
14. Дзюбан О. Матеріали до історії УПА // Україна в минулому.- Київ - Львів, 1992.- Вип. 3.

15. Довженко Р. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. // Архіви України.-1970.-№ 3.
16. З питань міжвоєнного двадцятиліття // Наше слово (Варшава). - № 17 (1606). – 1988. – 24 квітня.
17. Злепко Д. Українське питання у 1938-1939 рока іі Третій рейх // Записки НТШ - Т. ССХХУШ. Праці історично-філософської секції.- Львів, 1994.
18. Історія українського війська.- Вінніпег - Київ, 1953-1991. (УПА).
19. Киричук Ю. Історія УПА.- Тернопіль, 1991.
20. Коваль В. Злочини компартії проти українського народу в Другій світовій війні // Розбудова держави. -1995.- № 7-8.
21. Коваль В. Злочини компартії проти українського народу в Другій світовій війні // Розбудова держави- 1995- № 4.
22. Коваль В. С. За що і з ким боролися ОУН-УПА // Україна ХХ ст. Пробл. нац. відродження.- К., 1993.
23. Коваль М. В. ОУН-УПА: між «третім рейхом» і сталінським тоталітаризмом // Укр. істор. журнал.-1994.- № 2-3.
24. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж- Нью-Йорк. – Львів, 1993.
25. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні.-Париж - Нью-Йорк - Львів,1993.
26. Костюк Г. Сталінізм в Україні: (Генеза і наслідки)- К., 1995.
27. Кульчицький В.С. Правове становище Закарпаття у складі Чехословаччини // Проблеми державотворення і захист прав людини. – Львів, 1995.
28. Муковський І., Лисенко О. З історії мобілізації людських резервів України до Червоної Армії в 1941-1945 рр.// Розбудова держави.-1995.
29. Муковський І., Лисенко О. Українці в збройних формуваннях країн-учасниць II Світової війни // Розбудова держави.-1995.-№ 5-6.
30. П'ять місяців, які прикували увагу світу. До 55-річчя від дня проголошення Карпатської України самостійною державою //Розбудова держави. – 1994. - № 3.
31. Пашкуй З. А. Політика мадяризації українського населення на Закарпатті в 1939-1944 рр. // Укр. істор. журнал.-1972.-№4.
32. Пінаш В. Гуцульська республіка – предтеча Карпатської України // Розбудова держави. – 1995. - № 7-8.
33. Потарикіна Л. Л., Ткач А. П. Державний апарат Української РСР в роки Великої Вітчизняної війни // Пробл. правоведення.-1985.- Вип.46.
34. Потічний П. УПА і німецька адміністрація // Сучасність.-1993.-№12.
35. Присташ Л.Т. Окупація Західної України Польщею після першої світової війни //Проблеми державотворення і захисту прав людини. – Львів, 1995.
36. П'юро Тадеуш. 1939-1994: як починалася Друга світова? // Універсум.- 1994.- № 9-10.
37. Реєнт О., Лисенко О. Таємниці що були за сімома замками. Втрати українського народу під час Другої світової війни. // Рідна школа.-1995 .-№ 6.
38. Рекотов П. Плани війни та характер окупаційного режиму в Україні 1941-1944 рр. (історико-правовий аспект) // Право України.-1997.- № 5.
39. Рогач І. Під прапором незалежності // Розбудова держави. - 1995.- № 5-6 (про Карпатську Україну).
40. Советское право в период Великой Отечественной войны. / Под ред. И. Т. Голякова: В двух частях.-Л., 1948.
41. Соломончук О. На околиці Сприні // Високий замок.-1993.-2 вересня (про УГВР).
42. Стерчо П. Карпатсько-українська держава. – Львів, 1994.
43. Стецько Я. 30 червня 1941. Проголошення відновлення державності України.-Лондон, 1967.
44. Судоплатов П. Спецоперации. Лубянка и Кремль 1930-1950 годы. -М., 1997.

45. Сурилов А., Чернозуб П. Міські комітети оборони - місцеві органи державної влади в роки Великої Вітчизняної війни // Рад. Право.-1975.- № 2.
46. Торжество історичної справедливості .- Львів, 1968.
47. Трофимович В. Історія похідних груп ОУН у працях і спогадах їх учасників // Вісн. ЛДУ. Сер. історична.-1995.-Вип.30.
48. Трубайчук А. Друга світова війна.- К., 1995.
49. Швагуляк М. Пацифікація. Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. І українська суспільність. – Львів, 1993.
50. Шевченко Т. Українська військова організація // Історія України.-1998. - № 20.

Семінарське заняття 14. РАДЯНСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО В УКРАЇНІ. ПОШИРЕННЯ НА УКРАЇНУ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

1. Виникнення більшовицької державності.
2. Особливості радянизації України у перший радянський період: організація органів державної влади.
3. Механізм державного управління в Україні у другий радянський період.
4. Третя більшовицько-українська війна та утвердження в Україні радянської державності. Доба “договірних відносин” між УРСР та РСФРР.
5. Перебудова державного апарату УРСР після утворення СРСР.
6. Становлення і розвиток радянської судово-прокурорської системи.

Основні поняття

Диктатура пролетаріату, ревком, радянське будівництво, більшовизм, радянизація, воєнно-політичний союз, українізація, неп.

Джерела

1. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр.: У двох томах. – К.,1994. – Т.2.
2. Вісник Народної Ради Закарпатської України. – Ужгород, 1944-1945.
3. Возз'єднання українського народу в єдиній Українській державі: Зб. Документів і матеріалів. – К.,1949.
4. Декрети Советской власти. – М., 1957. – Т. 1. Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції України. – К.,1992.
5. I-й Съезд Советов Союза Советских Социалистических Республик. Стенографический отчет с приложениями. – М.,1923.
6. Радянська Буковина: Документи і матеріали. – К.,1967.
7. СССР – Германия 1939: документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь 1939 г. : В 2 т. – Вильнюс,1989. – Т.1.
8. Съезды Советов Союза Советских Социалистических Республик. Сборник документов 1922-1936 гг. – М., 1960.

Додаткова література

1. Авер'янов В., Чехович В. Правовий статус Уряду Української РСР // Рад. Право. – 1990. - № 6.
2. Андрусишин Б. І. 70-річчя створення Народного секретарства праці України // Укр. істор. Журнал. – 1987. - № 2.

3. Бабій Б. М. Державне будівництво УРСР в грудні 1917 - лютому 1918 р. // Пробл. Правознавства. - 1971.- Вип. 19.
4. Бабій Б. М. Українська Радянська держава в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.).-К., 1960.
5. Балух В. О. Деякі питання радянського будівництва в західних областях Української РСР у 1944-1945 рр. // Укр. істор. журнал.- 1983.- № 4.
6. Билас И. Г. Органы советской милиции западных областей Украинской ССР в 1939-1945 гг.-Львов, 1987.
7. Билас И. Г. Становление и деятельность народных дружин и органов милиции в Закарпатской Украине (1944-1946 гг.).-Львов, 1986.
8. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917— 1953 рр.: У двох томах- К., 1994.- Т. 1.
9. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр.: У двох томах- К., 1994.- Т. 2.
10. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: Історична ретроспектива та сучасний стан.- К., 1994.
11. Варгатюк П. Перший Радянський уряд України // Наука і суспільство. - 1987-№12.
12. Вікторов А. Перші революційні суди в Криму // Рад. право. – 1971.- №7.
13. Вікторов А. Становлення радянської державності в Криму // Рад. право. - 1973.- № 3.
14. Власенко С. И. Организационно-правовые основы участия трудящихся в деятельности правоохранительных органов УССР в 1921-1925 гг. // Пробл. соц. законности. - 1987.- Вып.19.
15. Ганчин В., Ленд'єл І. Становлення радянських правових органів на Закарпатті // Рад. право. - 1986.- №11.
16. Гарчев П. І. Про час встановлення Радянської влади на Україні // Вісн. Харк. ун-ту. Історія- Харків, 1973. - № 94. - Вип. 7.
17. Громова І. А. До питання про діяльність Тимчасового робітничо-селянського уряду України // Укр. істор. Журнал. – 1988.- №4.
18. Громова І. А. Створення вищих органів влади та управління Української РСР (грудень 1917 - квітень 1918 р.) // Вісн. Київ. ун-ту Іст. науки.- 1981. - Вип. 29.
19. Добровольська Т., Рагинський М., Мурашин Г. Конституційні засади організації та діяльності суду і прокуратури // Рад. Право. – 1977.- № 10.
20. Долженко А. З історії Народного секретарства судових справ // Рад. Право.-1977.-№ 12.
21. Дорошкевич В. Правда про історію встановлення радянської влади на Україні // Сучасність.- 1991. - № 7-8.
22. Дорошко М. С., Колесник В. Ф. Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури в 20-ті роки // Укр. істор. журнал .-1993.- № 9.
23. Дубровіна А. В. Перебудова органів влади Української РСР.-К., 1960.
24. Жученко І. Я. Допомога радянських військ народним комітетам Закарпаття (1944 р.) // Укр. істор. журнал .-1971.-№2.
25. Загайний М. В. Наукова конференція, присвячена 30-річчю возз'єднання Північної Буковини та колишніх повітів Бессарабії з УРСР // Укр. істор. журнал .-1970.- № 10.
26. Історія держави і права Української РСР (1917-1960).К, 1960.
27. Історія держави і права Української РСР: У 2-х томах. - К,1967.
28. Карев Д. С. Судоустройство. - М., 1948.
29. Кічий І. В. 70-річчя утворення Все укрревкому // Укр. Історичний журнал. – 1990. - №1.
30. Ковалюк В. Р. Культурологічні та духовні аспекти «радянизації» Західної України (вересень 1939 - червень 1941 рр.) // Укр. істор. Журнал. – 1993. - № 2-3.
31. Костинська Н. С. До питання про формування державного апарату на Україні // Укр. істор. Журнал. – 1988 - № 6.

32. Костюк Г. Сталінізм в Україні: (Гене́за і наслідки). - К., 1995.
33. Костюк Г. Сталінізм в Україні: (Гене́за і наслідки).- К., 1995.
34. Кравчук М. Військове будівництво УРСР. - Івано-Франківськ, 1998.
35. Кульчицкий В. С. и др. Воссоединение западноукраинских земель с УССР (государственно-правовой аспект) // Вестн. ЛГУ. Сер. Юрид. – 1989. - Вып. 27.
36. Кульчицкий В. С., Настюк М. И. Воссоединение Северной Буковины с Советской Украиной // Вестн. ЛГУ.- Сер. Юрид. – 1990. - Вып. 28.
37. Кульчицкий В. 30-річчя возз'єднання Північної Буковини з УРСР // Рад. Право. – 1970. - № 6.
38. Кульчицкий В. С. Державне будівництво в Північній Буковині в 1940-1941 роках // Пробл. правознавства.- К., 1974. -Вип. 27
39. Кульчицкий В. С. Законодавча діяльність Народної Ради Закарпатської України (1944-1945 рр.) // Пробл. правознавства.-1971.- Вип. 20.
40. Кульчицкий В. С. Конституційне оформлення СРСР // Пробл. правознавства.- К., 1973. - Вип. 24.
41. Кульчицкий В. С. Утворення Української радянської держави. - Львів, 1957.
42. Кульчицкий В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й., Глубіш М. І. Входження Галичини, Північної Буковини та Закарпаття до складу України (1939-1945 рр.).- Дрогобич, 1995.
43. Кульчицкий С. В. Парти́но-радянський апарат у системі влади // Укр. істор. Журнал. - 1994.- № 6.
44. Кульчицкий С. Йосип Сталін в нашій історії // Історія України.-1998-№9.
45. Кульчицкий С. Кому́нізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928).- К., 1996.
46. Кульчицкий С. Подвійний ювілей національної радянської державності // Історія України. - 1998.- № 3.
47. Куценко К. 0. Визволення Закарпатської України Радянською Армією (вересень - жовтень 1944 р.) // Укр. істор. Журнал. – 1970. - №6.
48. Левицька Г. Р. Народна Рада - найвищий орган влади і управління Закарпатської України (листопад 1944 - січень 1946 рр.) // Вісн. ЛДУ. Серія юрид. - 1991.- Вип. 29.
49. Лісна І. С. Встановлення влади Рад на Закарпатті // Вісн. ЛДУ. Серія юрид. – 1991. - Вип. 29.
50. Лісна І. С. Державний апарат Галицької РСР // На шляху до правової держави. -Львів, 1991.
51. Лісна І. Становлення Радянської влади на західноукраїнських землях // Рад. право. - 1989.- № 8.
52. Лопушанський Ф. Органи прокуратури України в період боротьби за завершення будівництва соціалізму // Рад. Право. – 1972. - №2.
53. Мака́рчук В. С. Входження Закарпатської України до складу УРСР (1939-1945): моральний і правовий аспект // Вісн. Львів. інст. внутр. Справ.- 1999. - Вип. 9.
54. Малик Я. Й. До питання про організацію та діяльність повітових, волосних та сільських військово-революційних комітетів на Україні (жовтень 1917р.- березень 1918 р.) // Укр. істор. Журнал. - 1984.- №11.
55. Малик Я. Й. Тоталітаризм в українському селі. Перша спроба впровадження (жовтень 1917 - березень 1918 рр.) - Львів, 1996.
56. Мартинчик Є. Авторитет суду як органу правосуддя // Рад. Право. – 1987. - № 10.
57. Нагорна Л. П. Українське питання у союзній державі: 20-ті роки крізь призму 90-х // Укр. істор. Журнал. – 1993. - № 1.
58. Настюк М. Застосування радянського законодавства у західних областях Української РСР (1939-1940) // Рад. Право. – 1979. - № 10.
59. Настюк М. И. и др. Восстановление местных органов Советской власти, юстиции и прокуратуры в западных областях УССР (1944-1945) // Вестн. Львов, ун-та. Сер. Юрид. - Вып.21.

60. Настюк М. И. Некоторые особенности установления советской государственности на Западной Украине // Вестн. ЛГУ. - Сер. Юрид. – 1989. -Вып. 27.
61. Настюк М. И. Образование советских судебных органов в западных областях УССР // Пробл. правоведения.-1977.-Вып.36.
62. Настюк М. І. Вхідження Північної Буковини до складу Української РСР // На шляху до правової держави. - Львів, 1991.
63. Настюк М. І., Парпан М. П. Організація і діяльність тимчасових органів народної влади в Західній Україні // Укр. істор. Журнал. – 1979. - № 7.
64. Настюк М. Й., Парпан М. П. Правовая основа регулирования общественных отношений на Западной Украине в период деятельности временных органов народной власти // Вестн. Львов. ун-та. - 1981.- Вып. 20.
65. Настюк М. Становлення судів та органів юстиції в західних областях УРСР // Рад. Право. – 1989. - № 9.
66. Наумов С. О. Про чисельність Рад, ревкомів і комбідів на Лівобережній Україні // Укр. істор. журнал.-1986.-№11
67. Недух А. А. Основні зміни в адміністративно-територіальному устрої Української РСР у 1919-1978 рр. // Архіви України. - 1979 - №5.
68. Поліковський М. Ф. Міліція західних областей України в 1945-1950 рр. Автореферат... канд. юр. наук. -Харків, 1995.
69. Потарикіна Л. Л. Велика Жовтнева соціалістична революція і утворення Української РСР // Вісн. Київ. ун-ту. Юрид. науки. – 1978. - Вип. 19.
70. Потарикіна Л. Ревкоми у боротьбі за встановлення і зміцнення Радянської влади в Києві // Рад. право.-1982.-№4.
71. Пушка С. Нарис розвитку організаційних основ радянської прокуратури // Рад. право. – 1971. - № 1.
72. Ревечук В. Я. Соціалістичне будівництво в Донецько-криворізькій республіці (на поч. 1918р.)// Вісн Харк. ун-ту. Історія. - Харків, 1974. - № 104. - Вип. 8.
73. Рудницька М. Західня Україна під більшовиками. - Нью-Йорк, 1958.
74. Сабуров І. Обмін досвідом між Радянською Україною і РРФСР у зміцненні законності в діяльності слідчих органів у перші роки Радянської влади // Рад. право.- 1978.- № 12.
75. Святоцкий А. Д. Создание советской адвокатуры // Пробл. Правоведения. -1986.- Вып. 47.
76. Стрельченко Ф. Й. Раціоналізація державного апарату на Україні в 1921-1925 рр. // Укр. істор. журнал. - 1971. - №11.
77. Судоплатов П. Спецоперации. Лубянка и Кремль 1930-1950 гг.- М., 1997.
78. Сусло Д. С. З історії прокуратури Радянської України // Пробл. правознавства.-К., 1967.- Вип. 7.
79. Сусло Д. С. Історія суду Радянської України. - К., 1969.
80. Тинченко Я. Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917-березень 1918)-Львів, 1996.
81. Тищик Б. Й. Галицька соціалістична радянська республіка (1920).-Львів, 1971.
82. Усенко І. Б. Україна в роки непу: доля курсу на революційну законність.-Харків, 1995.
83. Черниченко С. А. Формування кадрів прокуратури в роки непу (1921-1928) // Правознавство: Доповідь та повідомлення III Міжнародного конгресу українців.- Харків, 1996.
84. Чехович В. Проблеми національно-державного будівництва України в роки непу.- Харків, 1995.
85. Чехович В., Усенко І. Положення про судоустрій Української РСР 1925 р. // Рад. право.- 1985.-№ 12.
86. Шандар В. Приєднання Карпатської України до Української РСР // Розбудова держави. – 1995. - № 7-8.
87. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті.-Мюнхен, 1971.

**Семінарське заняття 15. ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНИ
ЯК СОЮЗНОЇ РЕСПУБЛІКИ В СЕРЕДИНІ
1940-1980-х рр.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ
СИСТЕМИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ**

1. Друга кодифікація законодавства УРСР.
2. Розвиток конституційного законодавства радянської України.
3. Реорганізація і функціонування державного апарату УРСР в останні воєнні та перші післявоєнні роки.
4. Національно-державний устрій і державний лад України в період десталінізації.
5. Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах сповільнених темпів економічного розвитку.
6. Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах перебудови.

Основні поняття

Револуційна правосвідомість, соціалістична законність, ревтрибунал, кодифікація, позасудові репресії.

Сталінізм, десталінізація, застій, перебудова, бюрократія, номенклатура, адміністративно-командна система.

Додаткова література

1. Авер'янов В., Чехович В. Правовий статус Уряду Української РСР // Рад. Право. – 1990. - № 6.
2. Будзилович І., Юрченко А. Перший Земельний кодекс України та проблеми сучасного земельного законодавства України // Право України. -1998.- № 2.
3. Вершинин А. П. Деформации судебной защиты гражданских прав и интересов в конце 20-х - начало 30-х годов // Сов. государство и право.-1989.- № 8.
4. Вселенский М. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза.-Лондон, 1990.
5. Гришук В. К. Кодификация законодательства Украинской ССР (1958-1984 гг.). - К., 1996.
6. Гришук В. К. Кодификация законодательства Украинской ССР(1958-1984 гг.).-Львов, 1991.
7. Гришук В. К. Основні етапи другої комплексної кодифікації законодавства УРСР // Рад. право. –1988. - № 1.
8. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні. - К., 1996.
9. Добровольська Т., Рагинський М., Мурашин Г. Конституційні засади організації та діяльності суду і прокуратури // Рад. Право. – 1977. - № 10.
10. Дубровіна А. В. Перебудова органів влади Української РСР.-К., 1960.
11. Єременко В. Органи прокуратури Української РСР у післявоєнний період (1945-1953 рр.) // Рад. право.-1972. - № 1.
12. Зайцев Л. А. Восстановление местных Советов на Украине после изгнания немецко-фашистских захватчиков // Пробл. соц. законности. - 1985.- Вып. 16.
13. Зайцев Л. А. Роль партийно-советских оперативных групп в восстановлении местных органов государственной власти УССР после изгнания немецко-фашистских захватчиков

- // Пробл. соц. законности. - 1987.- Вып. 19.
14. Зайцев Л. Відновлення органів Радянської влади на Україні після вигнання фашистських загарбників // Рад. право.-1978.-№5.
 15. Історія держави і права Української РСР (1917-1960).-К, 1960.
 16. Історія держави і права Української РСР (1917-1960).-К.,1960.
 17. Історія держави і права Української РСР: У 2-х томах-К., 1967.
 18. Історія держави і права Української РСР: У 2-х томах-К.,1967.
 19. Кац С. Розвиток демократичних принципів касації за радянським правом // Рад. право.- 1973 .-№ 3.
 20. Кізченко Д. А. До питання про участь Української РСР у раді Безпеки ООН (1948-1949) // Вісн. КДУ. Іст. Науки. – 1985. - Вип. 27.
 21. Кольбенко А. В. Становлення основ виправно-трудоного права в Україні // Вісн. ЛДУ. Сер. юридична.- 1993.- Вип. 30.
 22. Коновалова В. Історія виникнення і тенденції розвитку криміналістики на Україні // Правознавство: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. - Харків, 1996.
 23. Костюк Г. Сталінізм в Україні: (Генеза і наслідки).- К.,1995.
 24. Кульчицький С. Йосип Сталін в нашій історії // Історія України. – 1998. - №9.
 25. Кульчицький С. Петро Шелест: слід в історії // Історія України. – 1998. - № 29-32.
 26. Кульчицький С. Подвійний ювілей національної радянської державності // Історія України.-1998.-№ 3.
 27. Кульчицький С. В. Партійно-радянський апарат у системі влади // Укр. істор. журнал.- 1994.-№ 6.
 28. Мартинчик Є. Авторитет суду як органу правосуддя // Рад. право.-1987. - №10.
 29. Настюк М. Застосування радянського законодавства у західних областях УРСР (1939-1940) // Рад. Право. – 1979. -№10.
 30. Недух А. А. Основні зміни в адміністративно-територіальному устрої Української РСР у 1919-1978 рр. // Архіви України. - 1979 .-№ 5.
 31. Онищенко Н. Великий Жовтень і становлення джерел радянського права на Україні // Рад. право.-1987.- № 6.
 32. Орловський О. Про застосування смертної кари на території колишнього СРСР // Право України.-1998.-№ 2.
 33. Пігач Я. М. Основні положення і значення сімейного кодексу України 1919 року // На шляху до правової держави. - Львів, 1991.
 34. Пігач Я. Сімейно-шлюбне законодавство на Україні після революції// Рад. право.- 1990.- № 7.
 35. Поліковський М. Червона армія (війська НКВС) і Українська Повстанська Армія: хроніка протистояння // Розбудова держави. – 1994. - № 10.
 36. Рябошапка Л. Законодавство України про цензуру // Рад. Право. – 1990. - №4.
 37. Рябошапка Л. І. Законодавство про освіту в Україні у 20-ті рр. // Вісн. ЛДУ. Сер. юрид. – 1994. - Вип. 31.
 38. Рябошапка Л. І. Перший кодекс законів про народну освіту України // Право України.- 1992.-№ 9.
 39. Таранов А. П. Історія конституції Української РСР. - К., 1957.
 40. Тимченко И. А. Становление и развитие органов законодательной компетенции Украинской ССР // Пробл. правоведения.- К., 1977.- Вып. 35.
 41. Усенко І. Б. Україна в роки непу: доля курсу на революційну законність. - Харків, 1995.
 42. Усенко І. Б. Позасудова репресія. Як це починалось:(з історії органів держ. безпеки) // Комуніст України.-1990.-№2.
 43. Усенко І. Перший цивільний кодекс УРСР. // Рад. Право. – 1987. - №12.

Семінарське заняття 16. СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1. Розпад СРСР і угода про утворення СНД.
2. Перші кроки у демократизації суспільно-політичного життя.
3. Формування Органів влади в умовах незалежності.
4. Конституційний процес у незалежній Україні.
5. Формування власної правової системи.

Основні поняття

Демократизація, конституційний процес, СНД, Народна Рада, група “239”.

Джерела

1. Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991.- № 38 (інші видання).
2. Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою України 16 липня 1990 р. // Нове законодавство України.- К., 1992.- Вип. 1 (інші видання).
3. Економіка України та шляхи її реформування: Матеріали Всеукраїнської наради економістів 14-15 вересня 1995 року, м.Київ, 1996.
4. Конституція України. Київ, 1996.
5. Нове законодавство України. - К., 1992,1993, 1994, 1995.
6. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції.-К., 1993.
7. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав // Голос України. -1991.- 10 грудн. (інші видання).
8. Україна багатопартійна. Програмні документи нових партій. Київ, 1991.

Додаткова література

1. Бойко О.Д. Україна 1991-1995 рр: Тіні минулого чи контури майбутнього? Нариси з новітньої історії. –Київ, 1996.
2. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. - К., 1995.
3. Кравчук Л.М. Є така держава – Україна: Матеріали виступів, інтерв’ю, прес-конференцій, брифінгів, відповідей на запитання. – Київ, 1992
4. Кремень В.Г., Базовкін С.Р. Політичні партії України: порівняльний аналіз програмних документів. – Вип.. 18. – Київ,1994.
5. Кулик В. Конституційний договір і проблема подолання тягlosti // Сучасність.- 1995.- № 9.
6. Литвин В. М., Слюсаренко А. Г. На політичній арені України (90-ті рр.). Роздуми істориків // Укр. істор. журнал.-1994. - № 1, 2-3.
7. Литвин В. Політична арена України. – Київ,1994.
8. Слюсаренко А., Томенко М. Спроба класифікації політичних партій України // Політологічні читання. – 1992. –№ 2.
9. Тацій В. Я.,Тодика Ю. М. Нова конституція України і питання розвитку конституційного процесу // Правознавство: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців.- Харків.
10. Юхновський І. Україна – незалежна держава. – Львів, 1994.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Науковий погляд на розвиток історіографії української держави і права припадає на Закінчіть речення. Які праці даного періоду вам відомі і хто їх автори?

2. Зробіть порівняльний аналіз правового становища панівних верств суспільства. Поясніть, який характер мали відносини між феодалами. Спираючись на знання з історії держави і права зарубіжних країн, з'ясуйте, які існували відмінності у правовому становищі феодалів на Русі та в Західній Європі, та поясніть, чим вони обумовлювалися.

3. Складіть схему організації влади й управління Давньоруської держави.

4. Поясніть, кому належало право суду, на яких засадах була побудована судова влада на Русі. З'ясуйте, які існували суди в Київській державі, охарактеризуйте їх структуру, склад та юрисдикцію.

5. Розкрийте відмінності у шлюбно-сімейному праві до і після прийняття християнства на Русі.

6. Поясніть, чому Руська правда та інші джерела давньоруського права не відрізняли кримінальне правопорушення від цивільно-правового. Розкрийте процес еволюції від приватно-правового до публічно-правового розуміння злочину.

7. Охарактеризуйте види злочинів за давньоруським правом. На основі аналізу статей Руської правди, Церковних Статутів Володимира і Ярослава наведіть докази розвитку давньоруського кримінального права як права привілею. Віднайдіть у тексті Руської правди зародки таких кримінально-правових інститутів, як умисел та необережність.

8. Охарактеризуйте мету та види покарань на Русі.

9. Як відомо, найдавнішим інститутом охорони правопорядку і карою була кровна помста. Спираючись на норми Руської правди, проаналізуйте процес її обмеження та скасування державою. Поясніть причини поширення грошових видів покарань на Русі.

10. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи судового процесу: заклич, звід, гоніння сліду. З'ясуйте, які процесуальні дії могли застосовуватися лише за кримінальними справами та в чому вони полягали.

11. Спираючись на статті Руської правди, назвіть основні види доказів, які використовувались в судовому процесі та розкрийте порядок їх застосування. Виокремте ті з них, які, на вашу думку, є характерними для ранньофеодального періоду державності, та порівняйте їх з аналогічними в інших державно-правових системах цього часу.

12. Дайте характеристику судової системи Галицько-Волинського князівства.

13. Поясніть причини та визначте особливості запровадження магдебурзького права в західноукраїнських містах.

14. Розкрийте характерні риси кримінального права Галицько-Волинського князівства.

15. Складіть схему суспільно-політичного устрою Південно-Західної Русі.

16. Складіть схему судово-адміністративного устрою Києво-Руської держави.
17. Випишіть у зошит структуру і вкажіть головні питання кожної з трьох редакцій “Руської Правди”.
18. Складіть схему суспільно-політичного устрою доби Литовсько-Руської держави.
19. Литовські статuti: порівняльний аналіз.
20. У XVI столітті ми жили в правовій державі?
21. Складіть схему судоустрою в Литовсько-Руській державі до і після судової реформи середини XVI ст. Додайте до цього характеристику судових органів.
22. Охарактеризуйте розвиток цивільного права Литовсько-Руської доби. Які зміни відбулися в інститутах виконання зобов’язань, спадку, сервітуту та ін.?
23. Сформулюйте основні риси феодального кримінального права Великого князівства Литовського.
24. Випишіть структуру Литовських Статутів.
25. Складіть схему військово-адміністративного та судового устрою Запорозької Січі.
26. Розкрийте соціальні джерела та засади формування Запорозької Січі. Зробіть власний висновок, що сприяло розвитку Січі як антиурядової опозиції, робило її центром соціального незадоволення в українському суспільстві.
27. Розкрийте джерела та риси права Запорозької Січі. З’ясуйте, яке джерело права мало на Січі універсальний характер та які відносини воно регламентувало.
28. Визначте мету та систему покарань, що діяла на Січі, та охарактеризуйте основні види покарань. Поясніть, що спричинило суворість системи покарання та охарактеризуйте систему покарань, яка існувала на Січі.
29. Складіть схему адміністративно-політичного устрою держави Богдана Хмельницького.
30. Складіть схему судоустрою Козацько-гетьманської держави: систему “козацьких судів” і за судовою реформою К.Розумовського.
31. Проаналізуйте, в чому полягала своєрідність бази джерел правової системи Гетьманщини. З’ясуйте, чому і які з попередніх правових джерел було скасовано, а які з них частково продовжували діяти.
32. Знайдіть, випишіть основні пам’ятники права України XVIII ст., вкажіть їх структуру та зміст.
33. Складіть схему органів державної адміністрації і крайового самоврядування в Галичині.
34. Складіть схему судоустрою в Україні першої половини XIX ст. у регіональному розрізі.
35. Складіть схему органів селянського управління і суду за реформою 1861 року.
36. Складіть порівняльну таблицю буржуазних і феодальних рис Судової реформи 1864 року.

37. Складіть схему суспільного ладу на українських землях у складі Російської імперії. З'ясуйте, якими факторами зумовлювалися зміни у суспільному устрої на українських землях та розкрийте сутність цих змін. Прочитайте текст циркуляра міністра внутрішніх справ Валуєва від 18 липня 1863 р. про заборону української мови (додається). До яких заходів вдавався царат у боротьбі з українським суспільством?

38. Складіть порівняльну схему органів управління, що діяли на українських землях до реформ та в пореформений період. З'ясуйте, які зміни в систему управління внесли реформи 60-70-х років XIX ст.

39. Розкрийте зміст кодифікації права першої половини XIX ст. Охарактеризуйте джерела права, що діяли на українських землях у складі Російської імперії.

40. Охарактеризуйте еволюцію кримінально-правового інституту покарання. Розкрийте, в чому проявляється процес гуманізації покарання та які феодалні риси зберігалися в інституті покарання. З'ясуйте, які встановлювалися види покарань кримінальних і виправних. Проаналізуйте причини та наслідки посилення кримінальної репресії царизму на початку XX ст.

41. складіть схему судової системи на українських землях у складі Австро-Угорської імперії. Поясніть порядок створення та призначення судів присяжних при окружних судах. Які існували спеціалізовані суди? Розкрийте призначення та функції прокуратури й адвокатури на українських землях у складі Австро-Угорщини.

42. Охарактеризуйте джерела права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.

43. Розкрийте риси кримінального права й кримінально-процесуального права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.

44. З'ясуйте ставлення Директорії до попереднього та “паралельного” (радянського) законодавства. зокрема поясніть, чому, на вашу думку, Директорія не поновила дію низки законів Першої УНР, у тому числі й Конституції УНР.

45. Проаналізуйте текст Закону України “Про виділ Української Ради” від 4 січня 1919р. (додається) та охарактеризуйте склад, призначення та компетенцію Виділу УНРади. Назвіть також склад та повноваження Президії УНРади.

46. З'ясуйте способи формування та комплектування правоохоронних органів ЗУНР. Охарактеризуйте функції “народної міліції” та корпусу української державної жандармерії. Назвіть і дайте характеристику функціям адвокатури, прокуратури й нотаріату.

47. Випишіть структуру, зміст та основні положення Конституції УНР.

48. Складіть порівняльну схему судової системи за положеннями про судоустрої УСРР: а) 1922 р.; б) 1925 р.; в) 1929 р. та Законом про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік 1938 р. Наведіть аргументи щодо значного посилення процесів централізації судової системи в 30-ті роки.

49. Складіть порівняльну таблицю заходів урядів Польщі, Румунії та Чехословаччини щодо українського населення за сферами: економічною, політичною, культурною.

50. Складіть схему організаційної структури ОУН-УПА.

51. Складіть схему (порівняльну) органів державної влади і управління в радянській Україні до утворення СРСР, після його утворення і в період т.зв. репресивно-тоталітарного режиму, на кінець 1930-х рр.

52. Випишіть основні акти в процесі радянізації західних українських земель, вкажіть дату їх прийняття та основний зміст.

53. Використовуючи підручник і хрестоматії, випишіть у зошит ті нормативно-правові акти, що спрямовані на розгортання репресій. Зазначте дату їх прийняття та основний зміст.

54. Випишіть у зошит основні політико-адміністративні реформи в Україні у 50-60-х рр., подайте їх основний зміст.

55. З'ясуйте, яких змін зазнала система органів влади й управління із прийняттям у 1977 р. та 1978 р. нових Конституцій СРСР та УРСР. Поясніть, який статус за цими Конституціями отримала КПРС та які державницькі функції закріплювалися за нею. Розкрийте негативні наслідки впливу авторитарної командно-адміністративної системи управління на суспільно-політичні процеси.

56. Розкрийте зміст та назвіть наслідки другої кодифікації радянського права в Україні.

57. Охарактеризуйте розвиток сімейного законодавства, що спрямовувалося на зміцнення сім'ї, захист інтересів матері й дитини, охорону здоров'я молодого покоління. Розкрийте основний зміст та структуру Кодексу про сім'ю і шлюб УРСР 1969 р.

58. Проаналізуйте мету та види покарань. Поясніть, які наслідки мало домінування серед видів покарання покарань, пов'язаних із позбавленням волі. Охарактеризуйте процес розвитку виправно-трудового законодавства. розкрийте зміст, структуру та визначення Виправно-трудового кодексу УРСР 1970 р.

59. Розкрийте основний зміст прийнятого 3 серпня 1990р. Закону УРСР "Про економічну самостійність Української РСР", який став логічним продовженням юридичного оформлення на основі Декларації про державний суверенітет України економічної незалежності республіки. При цьому особливу увагу зверніть на проголошення повної господарської самостійності і свободи підприємництва всіх юридичних і фізичних осіб у рамках законів України, введення національної грошової одиниці. З'ясуйте, який інший закон, також спрямований на втілення Декларації, закріплював виключне право українського народу самостійно і незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території Української РСР. Охарактеризуйте зміст та значення для забезпечення реформування економіки України законів "Про власність" від 7 лютого 1991 р., "Про підприємництво" від 7 лютого 1991 р., "Про підприємства в Україні" від 27 березня 1991 р. та ін.

60. З'ясуйте, як демократизація суспільного життя вплинула на розвиток процесуального законодавства, зокрема щодо оскарження в суді неправомірних дій службових осіб, які обмежували права громадян.

61. Дайте юридичну характеристику Біловезькій угоді.

62. Розкрийте причини “помаранчевої революції”, її зміст та значення для державно-правового розвитку України.

63. Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму.

64. Розкрийте процес визначення головних державних символів України.

65. Поясніть, які фактори спричинили інтенсивний розвиток кримінального права та якими шляхами відбувалося реформування кримінального законодавства. розкрийте зміни і доповнення до Кримінального кодексу 1960 р., що вносились у перші роки незалежності України. Охарактеризуйте структуру, завдання та основний зміст нового Кримінального кодексу України, який набув чинності з 1 вересня 2001р.

66. Охарактеризуйте процес становлення держави і права України після прийняття Акту проголошення незалежності; процес створення нового держдепартаменту; конституційний процес; процес створення законодавчої системи.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Здійснити анотацію 3 наукових статей (на вибір) з фахових юридичних видань (наприклад: журнал “Юридична Україна”, “Підприємництво, господарство і право”, “Науковий вісник”) з розділу “Теорія та історія держави і права”.

2. Написати реферат на одну із поданих нижче тем:

Тематика ІНДЗ

(індивідуального науково-дослідного завдання)

1. Проблеми періодизації курсу “Історія держави і права України”.
2. Визначні історики українського права.
3. Михайло Слабченко та його внесок в історико-юридичну науку.
4. Державний лад античних полісів Північного Причорномор'я.
5. Правотворчий процес грецьких міст-держав Північного Причорномор'я.
6. Традиції римського права в античних полісах Північного Причорномор'я.
7. Державні надбання кіммерійців.
8. Досвід державного будівництва сарматів.
9. Державні традиції таврів.
10. Гелено-будини як історичний феномен.
11. Протодержави епохи Великого переселення народів.
12. Галицько-Волинська держава — правонаступниця Київської Русі.
13. Особливості суспільного ладу Галицько-Волинського князівства.
14. Центральні органи влади і органи місцевого самоврядування Галицько-Волинської держави.
15. Суди та система права у Галицько-Волинській державі.
16. Міжнародне право часів Київської Русі.
17. “Руська правда” як пам'ятка і джерело права.
18. Характеристика розшуку в Київській Русі.
19. Церковні статути як джерело права.
20. Політичний розпад Київської держави.
21. Державницька діяльність Ярослава Осмомисла.
22. Державницька діяльність Данила Галицького.
23. Державно-правовий статус українських земель у складі Золотої Орди.
24. Литовські статути як джерело і пам'ятка права.
25. Судівництво Польського королівства.
26. “Устава на волюки” – кодекс земельного права XVI ст.
27. Кревська унія та її наслідки.
28. Правове та соціальне становище військовослужилих людей у Речі Посполитій.
29. Влада Великого князя Литовського.
30. Судебник Казимира Ягайловича.
31. Магдебурзьке право та його особливості в Україні.

32. Запорозька Січ — козацька республіка.
33. Клейноди Запорозької Січі.
34. Запорозька Січ в історії українського державотворення.
35. Політико-правові інститути Запорозької Січі.
36. Історичне значення і політико-правова оцінка українсько-російського договору 1654 р.
37. Зборівський та Білоцерківський договори Б. Хмельницького з Польщею.
38. Адміністративно-територіальний устрій держави Б.Хмельницького.
39. Міжнародні стосунки періоду Національно-визвольної війни.
40. Національно-визвольна війна 1648—1654 рр. та історичні передумови входження України до складу Російської держави.
41. Юридична природа і зміст рішень Земського собору від 1 жовтня 1653 р. і Переяславської ради від 8 січня 1654 р.
42. Правове становище України у складі Росії згідно з Березневими статтями 1654 р. і царськими жалуваними грамотами від 27 березня і 12 квітня 1654р.
43. Зміни правового становища України і правове оформлення особливого статусу України у складі Російської держави (XVII ст. - друга половина XVIII ст.).
44. Юридична платформа руху за незалежну, соборну Україну. Гадяцький трактат І. Виговського і Конституція П. Орлика 1710 р.
45. Правове закріплення колонізаторської політики Російської імперії у XVIII ст.
46. Поступове обмеження та ліквідація царизмом автономного устрою України.
47. Правовий статус Запорозької (Нової) Січі. Причини її ліквідації і створення Задунайської Січі.
48. Організація сільського самоврядування в Україні у середині XIX ст.
49. Суд присяжних в Росії у контексті світового досвіду.
50. Формування і розвиток адвокатури у Росії XIX ст.
51. Поліцейська і жандармська реформи у Росії (друга половина XIX ст.).
52. Університетська і шкільна реформи середини XIX ст. і їхні особливості в Україні.
53. Столипінська аграрна реформа в Україні.
54. Надзвичайна юстиція та її роль у придушенні революції ,1905—1907 рр.
55. Еволюція російського самодержавства у період між I і IV Державними думами.
56. Каральний апарат російського самодержавства на початку XX ст.
57. Суспільно-політичні рухи і партії в Україні у 1900-1917 рр.
58. Департамент поліції і охоронні відділення.
59. Революція 1848 р. в Західній Україні.
60. Державні аспекти в програмах народовців, москвофілів, радикалів.
61. Створення політичних партій галицькими українцями.
62. Вплив революції 1905-1907 рр. на західноукраїнські землі.
63. Українське представництво західноукраїнських земель у Відні.
64. Формування військових організацій на західноукраїнських землях.
65. Державний устрій і право першої УНР (Центральна Рада).

66. Роль особи у процесі відродження української державності.
67. Боротьба за владу в Україні у мемуарах та спогадах сучасників.
68. Державно-правові інститути Тимчасового уряду в Україні.
69. Політика Тимчасового уряду в Україні та її юридичне оформлення.
70. Акти конституційного характеру Центральної Ради.
71. Національно-персональна автономія та її юридичне оформлення в УНР.
72. Державно-правові аспекти універсалів Центральної Ради.
73. Конституція УНР 1918 р.
74. Державотворці пошуки 1918-1920 рр.
75. Політико-правові погляди П. Скоропадського.
76. Конституційні проекти Директорії УНР.
77. Варшавський договір С. Петлюри з Ю.Пілсудським і його політико-правові наслідки.
78. Ризький договір 1921 р.
79. Організація державної варти Української Держави.
80. Державно-правові інститути у період правління Директорії УНР.
81. Державний лад і право ЗУНР.
82. Окупація західноукраїнських земель Польщею.
83. Державний центр Української Народної Республіки в екзилі і його політико-правова платформа. Органи державної влади ЗУНР в еміграції.
84. Причини поразки національно-визвольної боротьби українського народу за свою незалежність.
85. Всеукраїнський з'їзд рад, зміст і юридична сила його рішень.
86. Радянський державний апарат в Україні в 1917-1920 рр.
87. Радянські судові і правоохоронні органи, створення органів ЧК в Україні.
88. Характеристика основних джерел права радянської України у 1917-1920 рр.
89. Особливості державного устрою і права Донецько-криворізької радянської республіки.
90. Особливості державного устрою і права Галицької соціалістичної радянської республіки.
91. Особливості державного устрою і права Одеської радянської республіки, Кримської радянської республіки та інших аналогічних державних утворень радянського типу на території України.
92. Роль України у створенні Союзу РСР та її статус у новоствореній державі.
93. Український проект Союзного договору (травень 1922 р.).
94. Україна у геополітичних планах агресорів.
95. Надзвичайне радянське законодавство у період Другої світової війни.
96. Надзвичайні органи радянської влади у часи радянсько-німецької війни.
97. Діяльність радянських правоохоронних органів у воєнних умовах.
98. Державно-правові ідеї у проектах діячів ОУН-УПА.
99. Еволюція українських державно-правових інститутів в еміграції.
100. Сталінізм в Україні повоєнного часу. Правові аспекти.
101. Хрущовська "відлига" та її наслідки для України у законодавстві.
102. Епоха застою в Україні та її вплив на розвиток держави і права.
103. Територіальні проблеми незалежної України: шляхи розв'язання.

104. Виборчий процес у незалежній Україні: сучасність та перспективи.
105. Законодавство сучасної України: характеристика тенденцій розвитку.
106. Правові проблеми міжнародного співробітництва України на сучасному етапі.
107. Багатопартійність в Україні.
108. Державна символіка України.
109. Правове оформлення діяльності судових та правоохоронних органів України.
110. Політичні партії та організації незалежної України.
111. Державні реформи князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого, їх зміст та значення.
112. Данило Галицький – володар Галицько-Волинської держави.
113. Монголо-татарське іго: причини встановлення і особливості на землях Південно-Західної Русі.
114. Проблема етногенезу українців в історичній науці.
115. Норманська теорія та теорія пантюркізму походження державності у східних слов'ян.
116. Доктрина колективної влади Рюриковичів.
117. Адміністративно-силові засоби державного управління княжої Русі-України.
118. Церква в структурі Київської держави.
119. Система “колективного суверенітету” на Русі в XII – XIII ст..
120. Ідеї єдності Русі, оборони її від зовнішніх ворогів у Галицько-Волинському літописі.
121. Правове становище селян за Короткою та Просторовою Правдами (порівняльний аналіз).
122. Київська держава: імперія, федерація?
123. Історіографія русько-українського права княжої доби.
124. Запозичення із права інших народів у “Руській Правді”.
125. Значення “Руської Правди”.
126. Пам'ятки права Галицько-Волинської держави.
127. Кревська (1835) та Городельська (1413) унії та їх вплив на суспільний та державний розвиток України.
128. Державно-правове становище Галичини у складі Польського королівства (серед.XIV – серед.XVI ст.).
129. Політико-адміністративний устрій українських земель у складі Угорського королівства. Українські землі у складі Османської імперії та її васалів.
130. Доба “руського права” в Галичині.
131. Волоське право в Україні.
132. Магдебурзьке (німецьке) право в Україні (XIV – перша половина XVII ст.)
133. Джерела та основні риси права Речі Посполитої.
134. Збройні сили та військово мистецтво запорозьких козаків.

135. Роль українського козацтва у боротьбі проти агресії Кримського ханства та Туреччини у Східній та Центральній Європі.
136. Міжнародні зв'язки Запорозької Січі.
137. Селянсько-козацькі повстання кінця ХУІ – першої половини ХУІІІ ст. У контексті козацького державотворення.
138. Богдан Хмельницький як особистість, державний діяч і полководець.
139. Основні ознаки державності та їх втілення у суспільно-політичній структурі Запорозької Січі.
140. Українські літописи ХУІІ – ХУІІІ ст. як чинник державотворення.
141. Зруйнування Запорозької Січі та подальша доля запорозьких козаків.
142. Андрусівський договір, “Вічний мир” – зговір Польщі та Московщини про закріплення поділу України.
143. “Руїна” в Україні: громадянська війна чи зовнішня агресія?
144. Створення та діяльність Малоросійського приказу (1663-1722).
145. “Конституція ...” П.Орлика: основні ідеї та можливості реалізації як державного документа.
146. Гетьмани Іван Скоропадський та Павло Полуботок та їх спроби врятувати українську державність.
147. Діяльність Данила Апостола та Кирила Розумовського щодо збереження козацько-гетьманської державності України.
148. Право на західноукраїнських землях.
149. Судово-прокурорські органи на західноукраїнських землях часу австрійського панування.
150. Революція 1848 – 1849 рр. на західноукраїнських землях .
151. Державно-правові ідеї в Україні ХІХ ст.
152. Декабристський рух в Україні. Питання держави і права у програмних документах декабристів.
153. Поширення російського фабричного законодавства в Україні у другій половині ХІХ ст.
154. Судово-прокурорські органи на західноукраїнських землях часу австрійського панування.
155. Зміни в організації судоустрою під російської України на початку ХХ ст.
156. Структура, компетенція і діяльність Державної Думи.
157. Виборчі закони до Державної Думи Росії та австрійського парламенту та їх антинародний характер.
158. Адміністративне, кримінальне законодавство та судова політика в Росії на початку ХХ століття.
159. Право українських селян на землю за аграрними реформами 1848 і 1861 років.
160. Право українських селян на землю за аграрною реформою 1861 року.
161. Поліцейська та тюремна реформа другої половини ХІХ ст.: основні риси та особливості проведення в Україні.
162. Україна в стратегічних планах Німеччини та Австро-Угорщини під час Першої світової війни.
163. Національно-культурна політика Центральної Ради.

164. Дипломатія українських урядів 1917-1920 рр.
165. Соціальне законодавство ЗУНР.
166. Причини поразки української національної державності 1917-1920 рр.
167. Судово-прокурорські органи та система права в західних українських землях у період міжвоєнної окупації.
168. Встановлення і діяльність окупаційного режиму в Україні в роки Другої світової війни.
169. Українське питання напередодні Другої світової війни.
170. Створення, структура та роль репресивно-каральних органів у поширенні та зміцненні в Україні радянської державності.
171. Вищі органи державної влади і управління.
172. Місцеві органи влади і управління.
173. Судові установи. Репресивно-каральна система.
174. Судово-прокурорські органи в західних областях України у перший період радянизації.
175. Правове забезпечення політики українізації.
176. Особливості поширення системи радянського права на новоприєднані західні українські землі.
177. Перебудова держапарату СРСР-УРСР у період німецько-радянської війни.
178. Україна в системі міжнародних відносин. Становлення незалежної міжнародної політики.
179. Українська етнонаціональна політика на сучасному етапі.

Перелік питань для підсумкового та модульного контролю

Модуль 1

1. Предмет історії держави і права України та методи її вивчення.
2. Періодизація курсу історії держави і права України.
3. Джерела історії держави та права України.
4. Виникнення Скіфської держави, її суспільно-політичний лад і право.
5. Суспільний лад Київської держави. Правове становище окремих груп залежного населення.
6. Рабовласницькі міста-поліси Північного Причорномор'я, їх суспільно-політичний лад і право.
7. Зародження класового суспільства та становлення військової демократії.
8. Племінні союзи та союзи союзів у східних слов'ян. Антська держава.
9. Формування державності у східних слов'ян. Виникнення України-Руси.
10. Суспільний устрій Київської Русі. Правове становище основних груп населення.
11. Державний лад та основні джерела права Київської Русі.
12. «Руська Правда» – видатна пам'ятка давньоруського права: право власності, спадкове та зобов'язальне право, злочини та покарання, кримінальне право та процес, соціально-правове становище жінки.
13. Традиції державності (особливості політичного розвитку) князівств Київської Русі у період феодальної роздробленості.
14. Формування території Галицько-Волинської держави. Особливості організації державної влади.
15. Особливості суспільного ладу та правової системи Галицько-Волинської держави.
16. Судові органи та основні форми судового процесу Київської Русі-України.
17. Джерела права Київської Русі-України.
18. «Руська Правда» та її редакції як видатна пам'ятка давньоруського права.
19. Врегулювання цивільно-правових відносин в Києво-Руській державі за «Руською Правдою».
20. Кримінальне право в Києво-Руській державі за «Руською Правдою».
21. Природа Литовсько-Руської держави. Особливості литовського проникнення в Україну.
22. Політичний лад Литовсько-Руської держави.
23. Суспільний лад Великого князівства Литовського. Правове становище основних соціальних груп населення.
24. Судоустрій та судочинство на українських землях в часи Великого князівства Литовського.
25. Джерела права на українських землях часу Великого князівства Литовського. Чинність Литовських Статутів в Україні.
26. Основні риси цивільного і кримінального права у Великому князівстві Литовському.
27. «Генріхові артикули» (1572 року) та їх вплив на державний устрій Речі Посполитої.

28. Люблінська (1569 року) та Берестейська (1596 року) унії та їх наслідки для української державності.
29. Магдебурзьке право в Україні (виникнення, суть, принципи та застосування).
30. Виникнення українського козацтва: джерела та соціальна база його формування.
31. Реєстрове козацтво та його державно-правовий статус.
32. Військово-політичний устрій Запорозької Січі.
33. Звичаєве («козацьке») право Запорозької Січі.
34. Визвольна війна українського народу середини XVII ст. та зміни у суспільних відносинах.
35. Основні етапи формування (юридичного закріплення) української національної державності в ході Визвольної війни середини XVII ст.
36. Визвольна війна українців середини XVII ст. та зміни в системі права.
37. Правові умови входження України під протекторат Московської держави.
38. Формування і розвиток політичного устрою Козацько-гетьманської держави.
39. Суспільний лад Козацько-гетьманської держави другої пол. XVII-XVIII ст.
40. Ліквідація російським царизмом автономного устрою України.
41. Адміністративно-політичний устрій Слобідської України (друга пол. XVII-XVIII ст.).
42. Основні риси права Козацько-гетьманської держави.
43. Джерела права Козацько-гетьманської держави.
44. Судоустрій та судочинство Козацько-гетьманської держави.
45. Кодифікація права в Україні першої пол. XVIII ст.
46. Основні наслідки кодифікації права в Україні другої пол. XVIII – поч. XIX ст.
47. Адміністративно-політичний устрій західноукраїнських земель в складі Австрійської імперії (кін. XVIII - середина XIX ст.).
48. Загальнодержавні та місцеві органи влади і управління на західноукраїнських землях часу дуалістичної Австро-Угорської монархії.
49. Організація органів самоврядування на західноукраїнських землях часу австрійського панування.
50. Судово-прокурорські органи на західноукраїнських землях часу австрійського панування.
51. Джерела та основні риси права на західноукраїнських землях періоду австро-угорського панування.
52. Суспільний лад підросійської України XIX ст.
53. Адміністративно-територіальний поділ українських земель в Російській імперії кін. XVIII-XIX ст.
54. Система органів самодержавного управління підросійської України XIX ст.
55. Судова система в підросійській Україні першої пол. XIX ст.
56. Джерела та основні риси права в Україні у першій пол. XIX ст.
57. Кодифікація права в Україні на поч. XIX ст.

58. Загальна характеристика буржуазних реформ 1860-1870 рр. та особливості їх проведення в Україні.
59. Селянська реформа 1861 р. та особливості її проведення в Україні.
60. Судова реформа 1864 р. та особливості її проведення в Україні.
61. Земська (1864 р.) і міська (1870 р.) реформи в Україні.
62. Поліцейська реформа другої пол. XIX ст. в Україні.
63. Загальна характеристика контрреформ 80-90-х років на українських землях в складі Російської імперії.
64. Джерела та розвиток права в Україні у пореформений період (друга пол. XIX ст.).
65. Формування робітничого класу в Україні у другій пол. XIX ст. Фабричне законодавство.

Модуль 2

1. Державність України доби Української Центральної Ради: організація державної влади і законодавча діяльність.
2. Конституція УНР, її структура та основні положення.
3. «Українська держава» гетьмана П. Скоропадського: організація державної влади та законодавства.
4. Українська державність за Директорії УНР: організація державної влади, територіальний устрій та законодавство.
5. Проголошення ЗУНР, її центральні та місцеві органи влади і управління.
6. Законодавча діяльність ЗУНР.
7. Військове будівництво та правоохоронні органи ЗУНР|
8. Поширення на Україну радянської (більшовицької) державності. Режим «воєнного комунізму» - модель будівництва соціалізму в Україні у другий радянський період.
9. Перша радянська конституція України, її структура та основні положення. Система формування представницьких органів влади.
10. Утвердження радянської державності в Україні. Державно-правові засади непу. Правове регулювання політики українізації.
11. Відносини між УСРР та РСФР до утворення СРСР.
12. Жовтневий переворот більшовиків, та його вплив на Україну. Перший радянський період
13. Соціально-політичне становище Західної України й Північної Буковини у складі іноземних держав у міжвоєнний період.
14. Соціально-політичне становище Закарпатської України в складі Чехословацької республіки.
15. Спроба побудови української держави - Карпатської України у 1938-1939 рр. та її історичне значення.
16. ОУН-УПА в боротьбі за Українську державу.
17. Перебудова державного апарату та зміни в окремих галузях права СРСР – УРСР у період німецько-радянської війни.
18. Україна – одна із засновниць ООН.
19. Україна на міжнародній арені після другої світової війни.
20. Кодифікація радянського законодавства в 50-60-і роки.

21. Дисидентський рух в Україні.
22. Розчленування території України та характеристика окупаційного режиму (1941-1944 рр.).
23. Україна і створення СРСР: повноваження органів влади і управління радянської України.
24. Становлення і розвиток в Україні радянської системи судустрою та прокуратури.
25. Перша союзна Конституція та подальший розвиток конституційного законодавства УРСР.
26. Адміністративно-територіальний устрій радянської України та його основні зміни.
27. Становлення основ права України у післяпереворотний період. Перша комплексна кодифікація законодавства України.
28. Правові основи входження Західної України та Північної Буковини до складу СРСР-УРСР.
29. Особливості входження до складу СРСР та радянизація Українського Закарпаття (1944-1945 рр.).
30. Перебудова держапарату та зміни в окремих галузях права СРСР-УРСР у період німецько-радянської війни.
31. Правовий статус Української РСР як союзної республіки 40-80-ті рр.
32. Основні напрями другої комплексної кодифікації законодавства УРСР (1957-1985 рр.).
33. Розпад СРСР та відродження незалежної суверенної Української держави.
34. Історичні передумови проголошення незалежності України.
35. Акт проголошення незалежності України та підсумки Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року.
36. Державне будівництво в Українській незалежній державі.
37. Проблеми становлення незалежної української держави на сучасному етапі.

Перелік питань до іспиту

1. Адміністративне право 20—30-х рр. ХХ ст.
2. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії (кінець XVIII — початок ХХ ст.).
3. Адміністративно-територіальний устрій та місцеве управління українських земель у складі Великого князівства Литовського.
4. Адміністративно-територіальний устрій УСРР у 1919—1937 рр.
5. Виникнення козацтва, його склад та правова диференціація.
6. Вищі органи влади та місцевого управління українських земель у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.
7. Владні установи УНР у центрі та на місцях.
8. Встановлення радянської державно-правової системи в Україні (1917-1919 рр.).
9. Головні положення Кодексу законів про працю УРСР 1971 р.
10. Держава, право та суспільство скіфів.
11. Державний лад та адміністративний устрій на українських землях Австро-Угорщини.
12. Державний лад часів Директорії УНР.
13. Державний устрій Галицько-Волинської держави.
14. Державний устрій Західноукраїнської Народної Республіки.
15. Державний устрій Київської Русі.
16. Державний устрій Української Держави гетьмана П. Скоропадського.
17. Державний устрій українських земель у складі Російської імперії (кінець ХУІІІ-ХІХ ст.).
18. Державний, адміністративний та суспільний устрій Гетьманщини (ХVІІ-ХVІІІ ст.).
19. Державність і право на західноукраїнських землях у 1920-1939 рр.
20. Державно-правове значення злуки УНР та ЗУНР.
21. Державно-правовий та суспільний розвиток античних полісів Північного Причорномор'я.
22. Державно-правові аспекти Першого та Другого універсалів УЦР.
23. Державно-правові аспекти Третього та Четвертого універсалів УЦР.
24. Державно-правові підстави здобуття Україною незалежності у 1991 р.
25. Джерела права доби козацько-гетьманської України (ХVІІ-ХVІІІ ст.).
26. Джерела права на Україні ХV-ХVІ ст. у складі Литви та Польщі.
27. Джерела права на українських землях у складі Російської імперії ХІХ - на початку ХХ ст.
28. Загальна характеристика законодавства Центральної Ради.
29. Загальна характеристика основних галузей права УРСР кінця 1940-1950-х рр.
30. Земельне право УСРР 1920—1930-х рр.
31. Зміни у державному ладі українських земель у складі Російської імперії на початку ХХ ст.
32. Зміни у законодавстві УРСР у період перебудови (1986-1991 рр.).
33. Зміни у державному устрої УРСР з кінця 40-х - до початку 80-х рр. ХХ ст.

34. Класифікація злочинів та види покарань за "Руською правдою".
35. Класифікація злочинів та види покарань за Гетьманщини (XVII—XVIII ст.).
36. Конституція 1996 р. і державна символіка України.
37. Конституція П. Орлика як пам'ятка політико-правової думки.
38. Конституція УНР 1918 р.
39. Конституція УСРР 1919 р.
40. Конституція УСРР 1929 р.
41. Конституція УРСР 1937 р.
42. Конституція УРСР 1978 р.
43. Кримінальне право і процес у 1930-х рр.
44. Кримінальне право на українських землях у складі Російської імперії (XIX ст.).
45. Кримінальне право УСРР 1920-х рр.
46. Кримінальне та кримінально-процесуальне право УРСР 1960-1980-х рр.
47. Литовські статuti як пам'ятка і джерело права.
48. Магдебурзьке право і його особливості в Україні.
49. Наступ російського царизму на автономію України у XVIII ст.
50. Норми кримінального права в Україні литовсько-польської доби.
51. Норми цивільного права на українських землях в литовсько-польську добу.
52. Окупаційний режим в Україні у роки Другої світової війни.
53. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади і місцеве самоврядування незалежної України.
54. Основні засади Кодексу про адміністративні правопорушення 1984 р.
55. Особливості держави і права Боспорського царства.
56. Право власності та володіння у Київській Русі.
57. Право Галицько-Волинської держави.
58. Право УРСР у роки Другої світової війни.
59. Система права Західноукраїнської Народної Республіки.
60. Система права Київської Русі.
61. Система права на українських землях у складі Австро-Угорської монархії.
62. Юридичне оформлення входження західноукраїнських земель до складу УРСР (1939-1945 рр.).
63. Правові аспекти селянської реформи 1861 р.
64. Правоохоронна система УРСР з кінця 40-х - до початку 80-х рр. XX ст.
65. Предмет, принципи, методи та періодизація історії держави і права України.
66. Реорганізація державного механізму УРСР у роки радянсько-німецької війни.
67. Реформа поліції 1862 р. та її державно-правова сутність.
68. Реформи державного апарату та правоохоронної системи УРСР у період перебудови (1986-1991 рр.).
69. Родинно-шлюбне право УСРР 1920-1930-х рр.
70. Розвиток права та правоохоронної системи в умовах незалежної України.
71. "Руська правда" як пам'ятка і як джерело права.
72. Спроби відродити українську національну державу у роки Другої світової війни.

73. Спроби кодифікації українського права у XVIII - на початку XIX ст.
74. Створення в Україні у 60-70-х рр. XIX ст. органів міського та земського самоврядування.
75. Судова система Київської Русі.
76. Судова система в Україні у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.
77. Судова система українських губерній Російської імперії до і після реформи 1864 р.
78. Судова система та правоохоронні органи на західноукраїнських землях в XIX — на початку XX ст.
79. Судова система та судовий процес Гетьманщини.
80. Судова та правоохоронна система Української Держави гетьмана П. Скоропадського.
81. Судова та правоохоронна система часів першої УНР.
82. Судовий процес на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.
83. Судові та правоохоронні органи УСРР (1920—1937 рр.).
84. Судочинство (процес) в Київській Русі.
85. Суспільний лад Галицько-Волинської держави.
86. Суспільний лад Київської Русі.
87. Суспільний лад українських земель у складі Російської імперії (XIX ст.).
88. Суспільний устрій на українських землях у складі імперії Габсбургів.
89. Суспільний устрій на українських землях у XV—XVI ст. у складі Литви та Польщі.
90. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Речі Посполитої у кінці XVII—XVIII ст.
91. Суспільно-політичний устрій, право та судівництво Запорозької Січі.
92. Трудове право УСРР 1920—1930-х рр.
93. Утворення давньоруської держави Київська Русь.
94. Утворення, склад і організація роботи Центральної Ради.
95. Формування української державності у роки Національно-визвольної війни 1648-1657 рр. "Березневі статті".
96. Характеристика законодавства Директорії УНР.
97. Характеристика Кодексу законів про шлюб та сім'ю 1969 р.
98. Характеристика права гетьманату П. Скоропадського.
99. Характеристика розшуку часів Київської Русі.
100. Цивільне право і процес в УСРР 1930-х рр.
101. Цивільне право на українських землях у складі Російської імперії (XIX ст.)
102. Цивільне право УСРР 1920-х рр.
103. Цивільне та цивільно-процесуальне законодавство УРСР 1960-1980-х рр.
104. Цивільно-правові норми доби Гетьманщини (XVII-XVIII ст.).
105. Юридичне оформлення входження України до складу СРСР.

8.ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2	
Поточна модульна оцінка	Модульний контроль	Поточна модульна оцінка	Модульний контроль
20 балів як середнє арифметичне	30 балів: КР – 10 балів ІНДЗ – 20 балів	20 балів як середнє арифметичне	30 балів: КР – 10 балів ІНДЗ – 20 балів

В оцінюванні змістового модуля враховується аудиторна робота студента та результати написання модульної контрольної роботи. Оцінка за ІНДЗ входить до складу змістових модулів №1 і №2. підсумкова форма контролю – екзамен.

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом року:

- 4 бали додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 50% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 2 бали додаються, якщо студент не мав пропусків на лекційних, практичних заняттях;
- 1 бал додається, якщо студент не мав пропусків на практичних заняттях.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні».
	2	Студент недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, недостатньо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення юридичних понять, категорій, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу, але висновки не логічні, не послідовні.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, закономірності законодавчого процесу, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте

		недостатньо логічно витриманою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу, володіє загальними прийомами роботи із законодавчими і нормативно-правовими актами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати понятійний апарат, скласти прості таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, робити висновки; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить юридичні поняття, володіє методикою аналізу джерел кримінально-виконавчого права.
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, може визначати тенденції та суперечності кримінально-виконавчого процесу, робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, події, використовуючи міждисциплінарні підходи, розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; добре орієнтується у джерельній базі предмету.

Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
82-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-81		C	загалом хороша робота
67-74	Задовільно	D	непогано
60-66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Боярська З.І. Історія держави і права України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2001. – 280 с.
2. Брайчевський М. Київська Русь. Конспект історії України. Нова концепція // Старожитності.-1991.-Ч.6.
3. Василенко Г.К. Велика Скіфія.-К.,1991.
4. Войтович Л.В. Удільні князівства Рюриковичів та Гедиміновичів у XII-XVI ст.- Львів,1996.
5. Воробейникова Т.У. Древнерусское государство и право.-К.,1982.
6. Галицько-Волинська держава.-Львів,1993.
7. Гошко Т.Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.). – Львів: Афіша, 2002. – 255 с.
8. Грабовський С., Ставроян С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення.-К.,1995.
9. Грушевський М. Історія України – Русі. – К.,1993.
10. Давня історія України: У 2-х кн.- К.,1994.-Кн.2.
11. Дорошенко Д. Нариси історії України.-Львів,1991.
12. Заруба В.М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (кінець VIII ст. – початок XIV ст.): Навчальний посібник. – К.: Істина, 2007. – 128 с.
13. Заруба В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2006. – 416 с.
14. Заруба В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
15. История государства и права Украинской ССР: в 3 Т.-К.,Т.1,2.
16. Іванов В.М. Історія держави і права України. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2003. – 416 с.
17. Іванов В.М. Історія держави і права України: Підручник. – К.: МАУП, 2007. – 552 с. – Бібліогр. в кінці розд.
18. Іванченко Р.П. Українська державність в 20-90-х рр. – К.: МІЛП, 2000. – 255 с.
19. Історія держави і права України (з найдавніших часів до кінця XIX ст.) // Історія України.-1998.-№25-28.
20. Історія держави і права України / Під. ред. Гончаренка В.Г. Курс лекцій.- К.,1996.
21. Історія держави і права України/ Під. ред. Рогожина А.Й., Тація В.Я. Академічний курс у 2-х томах.-К.,2000.
22. Історія держави і права України/За ред. Чайковського А.С.-К.,2000.
23. Історія держави і права України: Навч. посіб. / А.С. Чайковський (кер. кол. авт.), В.І. Батрименко, О.Л. Копиленко та інші; За ред. А.С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 384 с. Бібліогр.: с. 379-382.
24. Історія держави і права України: Підручник / А.С. Чайковський (кер. кол. авт.), В.І. Батрименко, Л.О. Зайцев, О.Л. Копиленко та ін.; За ред. А.С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с. – Бібліогр.: с. 506-510.
25. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1996. – 224 с.

26. Історія держави і права Української РСР.(1917-1960 рр.).-К.,1960.
27. Історія українського права / За редакцією: О.О. Шевченка, - К.: Олан, 2001. – 214 с.
28. Конституційно-правові засади становлення української державності / В.Я. Тацій, Ю.М. Тодика, О.Г. Данильян та ін.; За ред. акад. НАН України В.Я. Тація, акад. АПрН України Ю.М. Тодики. – Х.: Право, 2003. – 328 с.
29. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство.-Львів,1984.
30. Кузьминець О.,Калиновський В.,Дігтяр П. Історія держави і права України / За заг. ред. члена-кореспондента Академії педагогічних наук України, професора Я.Ю. Кондратьєва. - К.,2000. – 430 с..
31. Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б. Історія держави і права України.- Львів,1996.
32. Макарчук В.С. Державно-територіальний статус західноукраїнських земель у період Другої світової війни (1939-1945 рр.). Історико-правове дослідження. – К.: Атіка, 2007. – 368 с.
33. Музиченко П. . Історія держави і права України.-К.,1999.
34. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навчальний посібник. – К.: Товариство “Знання”, КОО, 1999. – 662 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
35. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 132 с.
36. Орленко В.І. Історія держави і права України: Посіб. Для підготов. До іспитів / В.І. орленко, В.В. Орленко. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 164 с. – (Б-чка студента).
37. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. – Нью-Йорк – Львів,1990.
38. Панюк А.,Рожик М. Історія становлення української державності.- Львів,1995.
39. Полонська-Василенко Н. Історія України.- К.,1993.- Т.1.-С.250-255.
40. Полонська-Василенко Н. Історія України.-К.,1993.
41. Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929-1941). – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
42. Рибаків Б. Нова концепція нашої державності //Наука і суспільство.-1990.- №7.
43. Ричка В.М. Еволюція державної влади і шляхи розвитку церковної організації у Київській Русі // Іст. Дослідження.- Вітчизняна історія.- К.,1989.-Вип.15.
44. Ричка В.М. Про адміністративно-територіальний устрій давньоруської землі у ХІ – ХІІ ст. // Укр. істор. Журнал.-1983.-№2.
45. Рогов В.А. Государственный строй Древней Руси.-М.,1984.
46. Рогожин А.,Сташис В. Ярослав Мудрий – видатний державний діяч, великий князь Київської Русі //Право України.-1996.-№ 4.
47. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII – XIII вв.-М.,1982.
48. Самохвалов В.П. та ін. Навчально-методичний комплекс з курсу “Історія держави і права України” для студентів вищих навчальних закладів юридичних спеціальностей. – К., 2001. – 118 с.

49. Скуратівський В. “Руська правда” й охорона бортництва // Радянське право.- 1979.-№6.
50. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності //УІЖ.-1990.-№ 10.
51. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волинской Руси.-М.,1995.
52. Стецюк К. Утворення класів і держави у східних слов'ян.-Київ,1948.
53. Терлюк І Я. Становлення та джерела руського права // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ.-1999.-Вип.9.
54. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. Практикум: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: АТІКА, 1999. – 192 с.
55. Толочко А.П. Князь в древній Русі: власть, собственность, идеология.- К.,1992.
56. Толочко О П. Про походження поземельної форми давнини на Русі в ІХ – Х ст.//УІЖ.-1986.-№8.
57. Толочко П.П. Іван Берладник // Толочко П.П. Історичні портрети.-К.,1990.
58. Фроянов И.Я. Киевская Русь.Очерки социально- экономической истории.- Л.,1974.
59. Хачатуров Р.Л. Отказ от смертной казни в праве древней Руси // Смертная казнь: за и против.-М.,1989.-С.377-388.
60. Хачатуров Р.Л. Становление права (на матери але Киевской Руси).- Тбилисси,1988.
61. Хрестоматія з історії держави і права України.-К.,1996.
62. Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х томах /Укладачі: Гончаренко В., Рогожин Д., Святоцький О.-К.,1997.
63. Чайковський А. Адміністративно-силові засоби державного управління // Історія України.- 1998.- № 11.
64. Чельцов-Бутов М.А. Курс уголовно-процессуального права.- С.-Пб.,1995.
65. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій.- К.,1999.
66. Шекера І.М. Київська Русь XI ст.. у міжнародних відносинах.- К.,1967.
67. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства.- М.,1949.
68. Юшков С.В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение.- М.,1950.
69. Юшков С.В.Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі.-К.,1992.
70. Яковлев А. Українське право //Українська культура: Лекції за ред.Д.Антоновича.-К.,1993.
71. Яцишин М.М., Яцишин Н.П. Методичні рекомендації до написання рефератів, курсових, дипломних та магістерських робіт у вищому навчальному закладі. Для студентів гуманітарних спеціальностей / Розробники М.М. Яцишин, Н.П. Яцишин. – Луцьк: РВВ Волин. нац. у-ту ім. Лесі Українки, 2010. – 49 с.